

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Adaptační strategie migrantů – Imigranti z Bosny a Hercegoviny

Adéla Kricnerová

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kricnerová Adéla

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Adaptační strategie migrantů - imigranti z Bosny a Hercegoviny v ČR

Anglický název

Migrant's aculturation strategy - migrants from Bosnia-Herzegovina in Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce bude zmapovat problematiku imigrantů z oblasti Bosny a Hercegoviny v České republice.

Dílčím cílem je zjistit adaptační strategie migrantů, jejich postoje a případné transformace identity.

Metodika

Práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část vychází z odborné literatury. V praktické části bude využit kvalitativní výzkum, uskutečněný pomocí rozhovorů s respondenty (hloubkové rozhovory).

Harmonogram zpracování

Vypracování teoretické části: duben-září 2011

Sběr dat: červen-říjen 2011

Analýza dat a vypracování empirické části: říjen 2011-leden 2012

Závěry: únor-březen 2012

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Imigranti, diaspora, Bosna a Hercegovina, Česká republika, migrace, bývalá Jugoslávie

Doporučené zdroje informací

HLADKÝ, Ladislav. Bosna a Hercegovina. Brno: Doplněk, 1996. 216 s. ISBN 80-8576-561-6.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v ČR. Praha: Portál, 2001, 188s. ISBN 80-7178-648-9.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert. Sociální integrace přistěhovalců v ČR. Praha: SLON, 2009. 310 s. ISBN 978-80-7419-023-0.

Vedoucí práce

Košťálová Petra, PhDr., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2012

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Adaptační strategie migrantů – Imigranti z Bosny a Hercegoviny" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce PhDr. Petře Košťálové, Ph.D. za podnětné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji Mgr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za konzultace, všem respondentům, kteří se podíleli na této bakalářské práci a v neposlední řadě mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Adaptační strategie migrantů – Imigranti z Bosny a Hercegoviny

Migrant's aculturation strategy – migrants from Bosnia – Hercegovina in Czech republic

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřena na adaptační strategie imigrantů konkrétně imigrantů z Bosny a Hercegoviny. Teoretická část se věnuje obecně imigraci, Velký důraz je kladen na problematiku migrace a historii vztahů mezi Čechy a Bosnou a Hercegovinou. Praktická část vychází z části teoretické, zakládá se na výpovědích deseti imigrantů z Bosny a Hercegoviny, kteří žijí v České republice více než 19 let a byli nuceni opustit svou zemi v důsledku války. Cílem je zjistit míru případné transformace identity, jakým způsobem se k přistěhovalcům chová veřejná správa, jaké vztahy mají v rámci komunity a jaké s českou majoritou.

Summary

Bachelor's thesis is focused on the adaptation strategies of immigrants in particular immigrants from Bosnia and Herzegovina. The theoretical part deals with immigration in general, great emphasis is placed on migration issues and the history of relations between Czechs and Bosnia and Herzegovina. The practical part is based on the theoretical, based on interviews with ten immigrants from Bosnia and Herzegovina, who live in the Czech Republic more than 10 years and were forced to leave their country due to war. The aim is primarily to determine the possible degree of identity transformation, how the Government treats immigrants, what are relationships within the community and what the Czech majority.

Klíčová slova: menšina, imigranti, migrace, integrace, diaspora, bývalá Jugoslávie, Česká republika, Bosna a Hercegovina, diskriminace, rasismus

Keywords: minorities, immigrants, migration, integration, diaspora, Yugoslavia, Czech republic, Bosnia and Herzegovina, discrimination, racism

Obsah

Obsah	7
1. Úvod.....	9
2. Cíl a metodika	10
3. Teoretická východiska	12
3.1. Vymezení základních pojmů.....	12
Menšina.....	12
Migrace	12
Adaptace.....	13
Integrace.....	14
Diaspora	14
3.2. Integrační politiky	14
3.3. Integrace imigrantů	17
3.4. Imigrační a integrační modely	17
3.5. Rizika a přínosy imigrace.....	18
3.6. Bývalá Jugoslávie a historie vztahů Bosny a Hercegoviny s Českou republikou.....	23
3.6.1. Kontakty mezi Čechy a Bosnou a Hercegovinou do roku 1878	23
3.6.2. Kontakty v letech 1878–1918	24
3.6.3. Kontakty v době meziválečné a za druhé světové války.....	25
3.6.4. Kontakty v období let 1945–1991.....	26
3.6.5. Kontakty po roce 1992.....	27
3.7. Imigranti z Bosny a Hercegoviny v Čechách.....	27
3.8. Charakteristika migranta	28
4. Vlastní práce	29
4.1. Metodický postup.....	29
4.2. Výzkumná otázka.....	30
4.3. Výzkumný vzorek	30
4.4. Analýza dat	31
4.4.1. Bosna a Hercegovina před válkou.....	31

4.4.2. Odchod z rodné země.....	31
4.4.3. Příchod do ČR.....	32
4.4.4. Rasismus/diskriminace/šikana	32
4.4.5. Dimenze Integrace	34
5. Výsledky diskuze a závěr.....	43
Použité zdroje:.....	45
Literatura:.....	45
Internetové zdroje:	46
Přílohy.....	48
Příloha č. 1: Tabulka č. 1 Dimenze integrační politiky.....	48
Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s paní V. P.	49

1. Úvod

Téma migrace a následná integrace imigrantů je v současné době velmi diskutované téma. O cizince se zajímají jak politici, prostá společnost, tak i média. Můžeme říci, že majorita se v důsledku takového zájmu rozdělila na dvě části, na jednu, která migraci cizinců do České republiky vnímá pozitivně, například jako nárůst levné pracovní síly, možnost přiučení se něčemu novému atd. a na straně druhé stojí část, která imigraci vnímá negativně a to hlavně z přesvědčení, že cizinci „kradou“ práci, kolikrát mají jiné náboženství, s kterým se česká společnost neztotožňuje a negativem bývá i rasismus, apod. Tyto problémy často vychází z prosté xenofobie, nevědomosti a strachu z neznámého.

Je nutné se více zajímat o migrační politiku, o integraci přistěhovalců a o problematiku s tím spojenou, pro to, aby se předcházelo problémům výše zmíněným. Do České republiky vždy přijíždělo a stále přijíždí velké množství cizinců, kteří se zde chtějí usadit, chtějí v České republice pracovat, také to mohou být uprchlíci, žadatelé o azyl nebo studenti, kteří se do ČR přijeli vzdělávat. Nejvíce cizinců, přijíždějících do České republiky pochází z Ukrajiny, Vietnamu, Slovenska či Polska. Ale tato práce je zaměřena na adaptační strategie a integraci imigrantů z bývalé Jugoslávie hlavně z Bosny a Hercegoviny, kteří do České republiky přijeli v důsledku války ve své rodné zemi.

V kapitole 3.1. jsou blíže vysvětleny pojmy jako menšina, migrace, adaptace, integrace. Kapitola 3.2. se věnuje integračním politikám, které napomáhají přistěhovalcům usnadnit proces začlenění do majoritní společnosti. Bližší informace o integraci imigrantů podává kapitola 3.3. a 3.4. vysvětluje jednotlivé integrační a imigrační modely jako jsou: koncept asimilace, diferencovanou inkorporaci a model multikulturalismu. V kapitole 3.5. se můžeme dozvědět o riziku a přínosech, které s sebou migrace nese například rasismus a diskriminace. Kapitola 3.6. je zaměřena na bývalou Jugoslávii hlavně historií česko – bosenských vztahů, které zasahují až do 14. století a v převážné míře byly kladné. A v kapitole 3.7. a 3.8. jsou zde blíže představeni imigranti z Bosny a Hercegoviny a charakteristika migranta. Dále následuje vlastní výzkum a analýza dat.

2. Cíl a metodika

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat problematiku imigrantů z oblasti Bosny a Hercegoviny v České republice. Dílčím cílem je zjistit adaptační strategie migrantů, jejich postoje a případné transformace identity. Jak se k imigrantům chovají státní instituce a jak oni sami vnímají míru adaptace.

Výzkumná otázka: V jaké míře proběhla transformace identity přistěhovalců z Bosny a Hercegoviny?

Práce je z metodologického hlediska rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část vychází z odborné literatury. Začátek práce je věnován především vysvětlení pojmů a problematice integrace obecně.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, který je uskutečněn pomocí hloubkových rozhovorů s respondenty. Individuální hloubkové rozhovory mají volnou strukturu, účastníci nejsou ovlivněni názory jiných účastníků a mohou se vyjádřit i na citlivé téma.

Na výzkum bude použito 10 rozhovorů s příslušníky bosenské menšiny, kteří do České republiky přišli během války v Jugoslávii. S každým účastníkem výzkumu bude rozhovor probíhat 60 minut.

Záměrem je generační rozdělení účastníků rozhovorů do tří skupin: 0 - 20, 20 - 35 a 36 - x. Výzkumný vzorek bude vypadat následovně: Respondenti v rodinách mluví rodným jazykem, přesto všichni umí a rozumí česky, s jazykovou bariérou při dotazování nebude problém. V České republice žijí alespoň 10 let, také zde studují nebo pracují. V Bosně a Hercegovině mají část své rodiny a tak jsou ve velmi blízkém kontaktu. Bosnu pravidelně navštěvují. Setkání budou probíhat neformálně.

Literární rešerše

Největším přínosem bakalářské práce, hlavně teoretické části, byla kniha *Menšiny a migranti v České republice*¹ od Tatjany Šiškové (ed.), která velmi detailně popisuje proces mezinárodní migrace, vysvětluje pojmy jako adaptace a integrace. Obsahuje i kapitolu Bosňáci, jenž vypovídá o imigraci Bosenských přistěhovalců do České republiky i o soužití Bosňáků s Čechy.

¹ ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 18-19. ISBN 80-7178-648-9.

Další kniha, o kterou se opírá tato práce je *Etnické menšiny a česká politika*², napsal ji Miroslav Mareš a kolektiv. Tato kniha byla nápomocna zejména v kapitole Imigrační a integrační modely, které jsou tu velmi přehledně vysvětleny a zároveň napomohla k pochopení integrace imigrantů v České republice.

Kapitola Česko - Bosenských vztahů vychází z velké části z výzkumného projektu Ladislava Hladkého a Adina Ljuci s názvem *České vlivy a kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*³. Velmi detailně v této studii pan Hladký vysvětluje vztahy mezi Bosnou a Hercegovinou a Čechy v jednotlivých obdobích.

Kapitole česko-bosenských vztahů napomohly i knihy, také od Ladislava Hladkého: *Bosna a Hercegovina - Historie nešťastné země a Bosenská otázka v 19. a 20^á. Století*. Tyto dvě knihy poskytly komplexní přehled o historii Bosny a Hercegoviny, bývalé Jugoslávie, války v Jugoslávii a Česko – Bosenských vztahů.

Válce v Jugoslávii se také věnuje kniha *Dějiny Jugoslávie (1918 – 1991)*⁵, která stručně a přehledně podává ucelený obraz o této válce. Napsali ji Jan Pelikán a Miroslav Tajchman. Tématikou integračních strategií se zabývá Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola, kteří se ve své výzkumné práci *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.*⁶ opírají i o jednotlivé dimenze integrace. Jejich další kniha *Sociální integrace přistěhovalců v České republice* byla základním zdrojem inspirace k praktické části. Stručně představuje problematiku cizinců, kdo jsou cizinci, jaké mají postavení na trhu práce a jaké volí cílové destinace. Výzkumná část je rozdělena do jednotlivých dimenzí a na jednotlivé národnosti.

² MAREŠ, M. et. al. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Vyd. 1. Brno: CDK, 2004, s. 23. ISBN 80-7325-050-0.

³ HLADKÝ, Ladislav a Adin LJUCA. *České vlivy na kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*. Výzkumný projekt. RM 02/23/05

⁴ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, Monografie (Masarykova univerzita), sv. č. 12. ISBN 80-210-3674-5.

⁵ TEJCHMAN, M., PELIKÁN, J. *Dějiny Jugoslávie, 1918-1991*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-706-6939-X.

⁶ RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. Vyd. 1. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6.

3. Teoretická východiska

3.1. Vymezení základních pojmů

Menšina je pojem, který společenství OSN definovalo jako „skupinu obyvatel státu, tvořící menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně kolektivní vůlí přežít, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.“⁷ A tato definice se považuje za všeobecnou. Ale definici menšin není možné posuzovat jednotně, protože Evropská unie dovolila svým členům, aby si definici vymezili sami, má každá země Evropské unie jinou představu o pojmu menšina. V České republice se problematikou menšin zabývá Listina základních práv a svobod a v roce 2001 byl přijat Zákon o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001 Sb., který reagoval na měnící se strukturu obyvatelstva České republiky a říká, že: „*Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“

Migrace je dalším důležitým pojmem, který je nutno vysvětlit. Migraci definujeme jako: „*proces prostorového přemísťování osob přes hranice, spojený se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo*“.⁸ Migrací také rozumíme strategii, díky které získáváme zdroje obživy, energií a zároveň je to i sociální proces, kterým řešíme společenské konflikty a dosahujeme inovací. „*Chování a rozhodování migrantů je složitý proces, který podléhá množství různorodých, nezávislých, ale většinou vzájemně*

⁷ Národnostní menšiny. SEDUKON, o. p. s. *Multikultura zlin* [online]. 9. 01.2012 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/1.php?id=2>

⁸ FRANC, Aleš. Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2010-11-24 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K->

*podmíněných faktorů, které se vážou ke třem prostředím.“*⁹ Jde o prostředí: odkud odchází, o prostředí kam přichází a o prostředí kterým pouze prochází.

Zjednodušeně lze říci, že se obyvatelstvo stěhuje z chudého jihu na bohatý sever. Ale důvodů bývá mnohem více, například se může jednat o migraci z důvodu demografického tlaku (zejména Afrika), ekologické katastrofy, může jít o žadatele o azyl neboli uprchlíky. A v neposlední řadě může dát impuls k migraci základní lidská potřeba poznávat nové, dobývat nepoznané.¹⁰

Adaptace je definovaná jako proces přizpůsobení.¹¹ Přizpůsobení na nové podmínky v zemi, kterou migranti zvolili jako cílovou. Je ovlivněna především migranty, ale i imigrační politikou a přístupem obyvatelstva dané země. „Vynaložené adaptační úsilí je subjektivní a zjišťuje se zejména nepřímo prostřednictvím subjektivních výpovědí nebo sledováním fyziologické případně behaviorální reakce.“¹² Adaptace bude lépe probíhat, pokud budou imigranti fyzicky i kulturně blízcí majoritní zemi. V knize menšiny a migranti v České republice se můžeme dozvědět o čtyřech „modelech“ adaptačního procesu, prvním je tzv. model asimilace-neboli asimilační teorie, která vysvětluje integraci imigranta, jako přirozený proces, který končí splnutím s majoritním obyvatelstvem, druhým je model „tavicího kotle“ z něhož vyplývá, že minorita má určitou malou roli, dalším je koncept „salátové mísy“, který popisuje majoritu i minoritu žijící vedle sebe ve vzájemném porozumění, proces končí tzv. strukturální integrací, kdy imigranti mají stejná práva jako majorita a mohou si zachovat určitou míru individuality.¹³ Na adaptaci navazuje asimilace, která je konečnou fází adaptace. Ve své podstatě je konečnou fází integrace. Znamená, že minoritní skupina splynula se skupinou majoritní.¹⁴

⁹ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21.století*. 1. Praha: Portál, 2001, s. 17. ISBN 80-7178-648-9.

¹⁰ Tamtéž, s. 18-19

¹¹ KUČERA, R. *Adaptace: ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-02-07]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/adaptace>

¹² PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 978-802-4729-596. s. 36

¹³ Tamtéž, s. 23-24

¹⁴ KUČERA, R. *Asimilace: ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-01-16]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/asimilace>

Integrace je důsledkem migrace. Slovník cizích slov vysvětluje pojem integrace jako způsob začlenění nebo zapojení.¹⁵ Především se jedná o důsledek migrace a o proces postupného zasazování imigrantů do zaběhlého systému země, ve které se usadili.¹⁶ V České republice se integrací zabývá dokument Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců¹⁷, který vyjadřuje, že Česká republika bude respektovat závazky mezinárodních smluv o migraci, tedy že bude zabraňovat nelegální migraci, atd. Nejvíce se ale integraci zabývají ministerstvo vnitra, práce a sociálních věcí a ministerstvo školství.

Diaspora je pojem, který může být chápán více způsoby. V osmdesátých letech získal výraz diaspora nový rozměr, už se nejedná pouze o násilně rozptýlenou skupinu určité populace, jejichž rozptyl byl způsoben vnějšími faktory, ale může jít také o skupiny, které prošly migrací a teď se formují v dané zemi podle „stejných kořenů“. Může jít také o skupiny, které byly vystěhovány ze země svého původu, ale stále se necítí být přijati majoritní společností v „nové zemi“ a udržují svoji zemi stále v paměti.¹⁸

3.2. Integrační politiky

Integrační politiky jsou opatření, která podporují začlenění imigrantů do společnosti. Zaměřuje se na potřeby určitých skupin v rámci populace přistěhovalců.¹⁹ V České republice se integrační politika věnuje převážně na přistěhovalce, kteří jsou zde déle a je větší pravděpodobnost, že se v ČR usídí na delší dobu nebo natrvalo. Integrační politiku ovládá Vláda České republiky a postupuje na základě „*mezinárodních závazků České republiky, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie*“²⁰ Miroslava Rakoczyová se ve své

¹⁵ KUČERA, R. Integrace: *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-02-07]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&typ_hledani=prefix&cizi_slovo=integrace

¹⁶ MAREŠ, M, et. al. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. 1. Brno: CDK, 2004, s. 23. ISBN 80-7325-050-0.

¹⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁸ HANUS, L. "Nové diaspory": diaspora jako transnacionální moment. In: *AntropoWeb*[online]. 2-3/2009 [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni>

¹⁹ BOSSWICK, W., HECKMANN, F. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2006. Dostupné z: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf>>

²⁰ ZEMAN, M. Usnesení vlády České republiky: o Zásadách koncepce integrace cizinců na území České republiky a o přípravě a realizaci této koncepce. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 07.07.1999 [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/usneseni/uv689_99.pdf

práci²¹ odkazuje na Bosswicka a Heckmana, kteří rozlišují čtyři dimenze integračních politik – strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační. Strukturální integrační politiky se zaměřují na vzdělání, trh práce, bydlení, atd. Kulturní integrační politiky řeší jazykové vzdělávání, kulturní a sportovní aktivity imigrantů. Interaktivní integrační politiky vytváří podmínky pro socializaci a snaží se vymanit přistěhovalce ze sociální segregace a identifikační integrační politiky pomáhají přistěhovalcům například uznáváním organizací imigrantů apod. „Integrace není jednoduší proces, ale skládá se z několika dimenzí a je ovlivňována vzájemným působením různých vlivů.“²²

Integrační politiky bývají v praxi opatření, která směřují do různých dimenzí a zahrnují jak cílené, tak i všeobecně zaměřené programy.²³ Jak budou tyto dimenze fungovat, záleží hlavně na přístupu tvůrců politik k přistěhovalcům a k cílům procesu integrace.²⁴

Tabulka č. 1 „**Dimenze integrační politiky**“, která je uvedena v příloze nám ukazuje členění jednotlivých mechanismů sociální integrace a integrační politiky. Integrace imigrantů se dělí do čtyř dimenzí a to: strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační. Strukturální dimenze nám vypovídá o procesu „získání pozice“ ve společnosti, kulturní dimenze o poznání a přizpůsobení se hodnotám a naučení se jazyka. Interaktivní dimenze se zaměřuje na navazování kontaktů i utváření vztahů a Identifikační na vymezení identity.²⁵

Integrace je složitý jev, který záleží hlavně na schopnosti a snaze imigranta, ale také jsou důležité podmínky, které mu daná země připraví.

První částí integrační politiky jsou lokální integrační politiky. Lokální samosprávy mají v integraci důležité postavení. Při procesu integrace jsou mnohem blíže migrantům než státní integrační politiky a z toho vyplývá, že mohou daleko více a rychleji pomoci přistěhovalcům. Pomoc na lokální úrovni v České republice může být administrativní, ale může se jednat i o vytváření přátelské atmosféry pro přijetí ze strany „domácího“ obyvatelstva.²⁶

²¹ RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6.

²² Tamtéž, s. 27.

²³ Tamtéž, s. 11

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ KADLEČÍKOVÁ, J. (ed.) *Integrácia migrantov na lokálnej úrovni*. Bratislava, 2011. Výskumné zistenia a odporúčania. CVEK

Lokální integrační politiky mají čtyři fáze vývoje strategií městské správy.²⁷ Jedná se o nepolitický přístup, politiku dočasných pracovníků a v neposlední řadě o asimilační politiku.

Nepolitický přístup je přístup, kdy městská správa přesune svou odpovědnost na občanský sektor nebo na vládní instituce tím, že nevěnuje pozornost potřebám přistěhovalců. Tento přístup je typický pro první fázi integrace, nevytváří se lokální integrační politika.

Politika dočasných pracovníků si všímá minimálních potřeb imigrantů. Městská správa přenáší svou odpovědnost na zaměstnavatele a národní vlády. Zaměřují se na uspokojování základních potřeb a prevenci problémů.

Asimilační politika řeší integraci individuálně, ale chovají se k nim univerzálně bez ohledu na jejich etnicitu. Ignorují zvláštní potřeby přistěhovalců a snaží se potlačit viditelné odlišnosti.

Druhou částí jsou pluralitní integrační politiky. Pluralitní integrační politika vnímá odlišnosti imigrantů jako pozitivní a nesnaží se je potlačit. Podporuje kulturní a náboženské projevy a apeluje na společnost, aby k cizincům zaujala pozitivní přístup.

Díky lokálním integračním politikám jsou strategie integrace konkrétnější a jsou zohledněny zvláštní lokální faktory a podmínky a jsou flexibilnější.²⁸

V České republice má hlavní roli v integraci vláda, především se integrací cizinců zabývá *Koncepce integrace cizinců*. Mezi nejdůležitější, kteří se podílejí na integraci na lokální úrovni, patří obecní a městské úřady, magistráty a na regionální úrovni to jsou úřady krajské, dále pak nestátní neziskové organizace, odborové organizace, atd.²⁹ Integraci ovlivňují například cílenými programy nebo svým přístupem k cizincům.

²⁷ RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6.. s. 11-12

²⁸ Tamtéž, s. 12-13

²⁹ Tamtéž, s. 14.

3.3. Integrace imigrantů

Integrace je proces, kdy se přistěhovalci začleňují do již existujícího společenství, které má svoji strukturu a řídí se stanovenými pravidly³⁰. Integrace, která pro majoritní společnost i imigranty představuje velkou příležitost, ale přináší i riziko. Na přistěhovalce jsou kladeny velké nároky na osvojení si kompetencí. Ale nezáleží jen na přistěhovalcích, velkou snahu pro úspěšnou integraci musí projevit i majoritní společnost. Je nutné zaujmout pozitivní postoj a vytvořit takové podmínky pro přijetí, které budou optimální pro obě dvě strany. Obě strany se tedy musí integraci přizpůsobit například na pracovním trhu, ve vzdělání i kulturním prostředí.³¹

Úspěšná integrace přináší pozitiva, jak na stranu imigrantů, tak na stranu hostitelské společnosti. Zlepší se kvalita života i soudržnost společnosti. Pokud integrace úspěšná není, může dojít k vyloučení přistěhovalců ze společnosti nebo k ohrožení sociálního smíru.³²

3.4. Imigrační a integrační modely

Modely jsou vytvořeny vládou dané země, která díky zvýšenému přílivu migrantů musí vytvořit příslušná opatření. Stát, se vytvořením integračních modelů snaží zabránit konfliktům mezi jednotlivými etniky a porušení stability společnosti státu. Rozdíly mezi jednotlivými modely jsou v chápání vztahů mezi minoritou a majoritou. Rozlišujeme tři druhy modelů: koncept asimilace, diferencovanou inkorporaci a model multikulturalismu. Za koncept asimilace považujeme úplné splynutí migranta s majoritním obyvatelstvem, je to proces, který závisí pouze na jednotlivci. Diferencovaná inkorporace se snaží zamezit styku mezi etniky a dosáhnout eliminace konfliktů. Tento model, může v krajním případě zajít až k etnickým čistkám, ale není to běžné.

³⁰ BOSSWICK, W., HECKMANN, F. 2006. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostupné z: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf>>

³¹ RÁKOCZOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6.

³² Tamtéž.

Model multikulturalismu „Uznává legitimitu kulturní a sociální různorodosti etnických minorit.“³³ Tento model je zaměřen více na komunitu než na jedince, důkazem je Velká Británie, kde se tato politika setkala s úspěchem.³⁴

3.5. Rizika a přínosy imigrace

Migrace může mít dvojí podobu, může s sebou přinést pozitiva ale i negativa. Pozitivní pro majoritní společnost může být příliv nové pracovní síly, růstem počtu přistěhovalců se zvyšuje i nabídka a poptávka zboží a služeb, což může mít pozitivní vliv na ekonomiku přijímajícího státu. Imigranti mohou také rozšiřovat obzory domácímu obyvatelstvu, přispívají do veřejného rozpočtu a pomáhají tak s financováním důchodů. Negativním důsledkem se může stát konkurence na pracovním trhu, kde může docházet k diskriminaci imigrantů, může dojít k netoleranci odlišného náboženství cizinců a k všeobecné xenofobii.³⁵

Jak již bylo zmíněno rizika i přínosy může přinést situace na trhu práce. 31. prosince 2009 bylo v České republice hlášeno 162 077 pracujících cizinců z toho 91 394 jako zaměstnanci a 70 683 osob samostatně výdělečně činných.³⁶ I přes to, že v posledních letech počet cizinců na náš pracovní trh mírně klesl, obyvatelé České republiky se k jejich přílivu nevyjadřují kladně. Jsou z hlediska jazyka, životního stylu i ochoty přijímat cizince relativně uzavření.³⁷

Vstup přistěhovalců na trh práce s sebou nese řadu obav, ale i výhod. Jedná se o zvýšení nezaměstnanosti a výši reálných mezd. Na trhu práce je nutné si imigranty rozdělit na dvě

³³ MAREŠ, M, et. al. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. 1. Brno: CDK, 2004, s. 14. ISBN 80-7325-050-0.

³⁴ ŠTAFLOVÁ, K. Sociální integrace barmských azylantů v České republice s akcentem na integraci na pracovní trh. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Vedoucí práce: Ing. Miroslava Rákoczyová, Ph.D

³⁵ HECZKO, S. Přínosy a rizika mezinárodní migrace. In: *Politikon: deník nejen o politice* [online]. 29.2.2009 [cit. 2011-03-09]. Dostupné z:

http://www.politikon.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=4085

³⁶ JOHN, Radek. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití: Usnesení vlády České republiky. In: *Cizinci v České republice: Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců* [online]. V Praze, 27.01.2011, 09.02.2011 [cit. 2012-01-23]. Dostupné z: Dostupné z:

http://www.cizinci.cz/files/clanky/741/Usneseni_vlady_09022011.pdf

³⁷ *Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice*. 9/2007. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/484/Analýza_imigranti.pdf. Výzkumná práce. Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

skupiny: kvalifikované a nekvalifikované. Za kvalifikované, z hlediska pracovní síly, považujeme ty, kteří mají ukončené vzdělání. Zatímco nekvalifikovaní pro nás znamenají přínos na trhu práce, protože je můžeme „dosadit“ tam, kam potřebujeme, kvalifikovaní jsou vnímáni obyvatelstvem i státem jako hrozba, protože mohou nastoupit na místa, které český občan chce obsadit sám. Z praxe ale vychází, že se jedná o situaci krátkodobou, vstup imigrantů na pracovní trh ovlivňuje počet pracovních míst pouze minimálně a pokud se tak stane, je to jev ojedinělý.³⁸

Ze sociologických a antropologických výzkumů vychází, že skupinou, která má nejhorší integrační proces jsou muslimové, zvláště proto, že Evropa je založena na jiných hodnotách než Islám.

Náboženství je při imigraci důležitý aspekt. Většinou se jedná o pozitivní roli v procesu integrace, ale v mnoha majoritních zemích vyvolává obavy. U Islámu je to způsobeno neúspěšnými integracemi menšin, které se usídlily v Západní Evropě a nepřispěly tomu ani teroristické útoky spáchané na USA v roce 2001.

Muslimská komunita se v České republice začala rozšiřovat nejvíce po revoluci v roce 1989, kdy k nám migrovali obyvatelé Bosny a Kosova. V současné době přijíždějí hlavně mladí muslimové, aby zde studovali. Počátkem 90. let byl podán první návrh na postavení mešity, ale byl zamítnut. Povolena stavba první mešity v České republice, byla až v roce 1997, ale nesměla mít žádné nápadné architektonické prvky včetně minaretu. Pokud jde o imigranty, muslimy v České republice, jedná se většinou o praktikující muslimy, kteří se snaží propojit islám a současnou moderní dobu. U těchto muslimů se objevuje určitý způsob separace, hlavně kvůli neustálému „napadání“ islámu, v současné době není žádná skupina muslimské komunity natolik silná, aby se dokázala separovat úplně, od všeho a všech. Potíže s integrací se ale objevují u nových přistěhovalců, kteří mají problém s jazykovou, sociální a kulturní vybaveností.

Z výsledků průzkumu, který byl vypracován v roce 2007, vyplývá, že muslimů je na území České republiky kolem 20 000 a z toho konvertujících Čechů je 500.

³⁸ ČÍŽKOVÁ, J. *Problematika integrace imigrantů ve Španělsku v kontrastu se situací v České republice*. České Budějovice, 20. 4. 2007. Dostupné z: http://theses.cz/id/jox99m/downloadPraceContent_adipIdno_9519. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce Markéta Elichová. s. 22

Podle Víta Šislera bychom měli islám v České republice vnímat kladným způsobem, muslimové jsou podle něj vzdělaní a mohou se stát přirozenou součástí společnosti.³⁹ (24)

I když to tak zprvu nevypadá, při migraci se můžeme setkat s různými druhy negativních důsledků, které mohou brzdit proces integrace. Do České republiky proudí stále více cizinců, kteří se zde chtějí usadit a je nutné stanovit jasná a přesná pravidla pro imigranty v naší zemi, ale i správu ČR. Důsledky migrace můžeme dělit na pozitivní a negativní. Pozitivní důsledky jsou spíše ekonomické, přistěhovalci platí daně, využívají zdravotní a sociální programy, vytvářejí nová pracovní místa a podobné. Možné negativní důsledky jsou jmenovány výše řešeny legislativně (zákony, vyhláškami) nebo sociálně (postupně a nenásilně začlenit imigranty do společnosti). Prvním a základním postupem, kterým můžeme předejít těmto problémům je vytvořit pro imigranty příznivé podmínky pro přizpůsobení se kulturnímu prostředí a aby nedošlo k jejich „izolování“ od ostatních obyvatel.⁴⁰

Hlavním problémem, který může nastat, při migraci je xenofobie. Člověk trpící xenofobií má strach z neznámého a drží si odstup od všeho cizího.⁴¹ Jedná se o určité projevy nenávisti a odporu k lidem jiné národnosti, jiné barvy pleti, k lidem mluvícím jiným jazykem, jiného náboženství. Někdy se tento pojem projevuje jako obecný termín pro rasismus, antisemitismus a nacionalismus.⁴²

Dalším takovým problémem může být Etnocentrismus. Etnocentrismus vychází z řeckého ethnos znamenající národ a z latinského centrum, které znamená střed. Říká, že naše vlastní kultura je nadřazená všem ostatním kulturám a že naše chování a jednání je jediné správné a že jediné my máme pravdu a ostatní se mýlí.⁴³

Velice „ožehavým tématem se v poslední době stal rasismus, který může být jednou z nejhorších forem nepřijetí cizinců. „*Podstata rasismu je, že se rodí z nedostatku*

³⁹ Tamtéž. s. 24-25

⁴⁰ NEUVEDEN, autor. Problémy imigrace. In: *Imigrace* [online]. Neuvedeno [cit. 2011-09-06]. Dostupné z: <http://www.imigrace.cz/problemy-imigrace>

⁴¹ ICM NIDM Praha. Xenofobie a rasismus: Kategorie: Události. In: *Evropa 2045* [online]. [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=154>.

⁴² ICM NIDM Praha. Xenofobie a rasismus - charakteristika: Základní charakteristika - vymezení pojmů. In: *NICM: národní informační centrum pro mládež* [online]. 2009-01-06- [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/xenofobie-a-rasismus-charakteristika>

⁴³ PROJEKT VARIANTY, Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s. Etnocentrismus, xenofobie a modely soužití odlišných skupin: Informace pro učitele. In: *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: pedagogická fakulta* [online]. 2002 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnatemata/09.pdf>

tolerance, pochopení a porozumění, je výsledkem ignorování, odmítání a zkreslování vědeckých argumentů".⁴⁴ Rasismus může být i názor, že někteří lidé jsou nadřazení a jiní jsou méněcenní z důvodu příslušnosti k určité rase. Rasisté se chovají agresivně a ponižují příslušníky „jiné rasy“.⁴⁵ Úspěšný proces imigrace nebo spíše integrace velice ovlivňují předsudky a s nimi spojené stereotypy, které si s sebou imigrant nese ze své země. Velkým problémem také bývá „nálepkování“, obyvatelé majoritních zemí menšinu označí často velmi zkreslenou a horší vlastností a značně tím cizinci ztíží proces integrace. Rasismus dělíme na „měkký“ a „tvrdý“.⁴⁶ Postoj člověka praktikujícího „měkký rasismus“ je spíše skrytý, považuje se za důvodnou výhradu proti cizincům. Člověk rozlišuje, omezuje, ale nehanobí, neničí. „*Je vnímán jako celospolečensky sdílená norma*“. Projev tvrdého rasismu se ztotožňuje s fašismem, nacionalismem atp. Jeho projevy jsou agresivní a násilné a pro veřejnost lehce patrné.

V problematice migrace se setkáváme také s marginalizací, tou vyjadřujeme postupné odsouvání jednotlivců nebo skupin na okraj společnosti.⁴⁷ Pavel Veselý ve své bakalářské práci „Problémy sociálně marginalizovaných skupin pohledem zastupitelstva města Mostu“ říká, že „Vzniknuvší pojem marginalizace odráží myšlenku, že člověk je odsunován na okraj procesem probíhajícím ve společnosti bez vlastního vlivu. Ne on, nýbrž struktura fungování společnosti je zodpovědná za jeho životní situaci.“⁴⁸

Přistěhovalci jsou díky migraci vystaveni velkému a dlouhodobému stresu. Musejí se přizpůsobit nové zemi, novým lidem a nové kultuře. Oni sami si musejí dávat pozor, aby si zachovali vlastní identitu. „Identitou rozumíme zachování kontinuity vlivu dřívějšího životního prostředí, které jedinci umožňuje vytvořit harmonickou syntézu mezi minulostí, současností a budoucností, mezi vrozenými sklony a výchovou, jakož i mezi

⁴⁴KOPULETÁ, V. *Projevy rasismu u dětí a mládeže*. Brno, 2005. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/105038/pedf_b/bakalarska_prace_komplet.txt. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Ema Štěpařová.

⁴⁵NUVEDEN, autor. Rasismus, xenofobie. In: *Ostrov radosti: středisko volného času* [online]. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.ostrovzl.cz/prevence/rasismus-xenofobie/>

⁴⁶NEUVEDEN, autor. Rasová diskriminace. In: *Vysvětlení pojmů extremismus, xenofobie...* [online]. 2008 [cit. 2011-10-12]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/1_pojmy.pdf

⁴⁷KOHOUTEK, R. Pojem marginalizace. In: KUČERA, Radek. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/marginalizace>

⁴⁸VESELÝ, P. *Problémy sociálně marginalizovaných skupin: pohledem zastupitelstva města Mostu*. Pardubice, 31. 3. 2011. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/41961/3/VeselyP_Problemysocialne_MT_2011.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Mgr. Michal Trousil.

utvářením osobnosti v podmínkách života v původní a nové vlasti.⁴⁹ Člověk, který se stal imigrantem, je mnohdy daleko od své rodiny, může se ocitnout v depresích, může dojít k nespokojenosti, frustraci, pocitu ztráty vlastních kořenů. Imigranti odchodem ze své rodné země v podstatě ztrácí část sebe, část svého Já. Depresi vyvolává především tzv. kulturní šok, kterým prochází každý imigrant. Jeho trvání i průběh jsou individuální, může imigranta zasáhnout vědomě i nevědomě. Nejvíce v ohrožení je imigrantova rovnováha osobnosti, ale může ovlivnit identitu a chování. Podíl na průběhu „kulturního šoku“ má znalost kultury a cizího jazyka, také obyvatelstvo majoritní země, které by mělo projevit vstřícnost a ochotu pomáhat.⁵⁰

Dále mluvíme ve spojení s imigranty o diskriminaci. Zjednodušeně lze říci, že se diskriminací rozumí rozdílné chování a zacházení mezi dvěma skupinami. Ministerstvo Vnitra definuje diskriminaci jako: „*Neoprávněné rozlišování jedinců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální (profesní, politické, stratifikační či náboženské apod.) kategorii a znevýhodňování jedněch oproti druhým.*“⁵¹

Diskriminaci dělíme na dva druhy: úmyslnou – to je diskriminace vědomá – jedná se o chování, které vede k omezování práv nebo svobod menšiny (nezaměstnat cizince s jinou barvou pleti) a strukturální – to je diskriminace nevědomá - diskriminace, která svým systémem neúmyslně odepře jiné skupině její právo (výuka na škole v českém jazyce).

OSN vydalo v roce 1966 Mezinárodní úmluvu o všech formách rasové diskriminace, kterou doposud přijalo 169 zemí. V Úmluvě stojí: „*veškerá politika nadřazenosti založená na rasových odlišnostech je neospravedlnitelná, vědecky nesprávná a morálně a právně zavrženíhodná*“. Země, které úmluvu podepsaly, musejí přijímat legislativní i praktická opatření, aby zamezily rasové diskriminaci. Země musejí ustanovit

⁴⁹ DIAMANT, J. *Psychické následky emigrace* [online]. [cit. 2011-09-16]. Dostupné z: http://www.zahranicnicesi.com/docs/diamant_psychologie_exilu.pdf. Příspěvek. Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů.

⁵⁰ MARLIN, O. *Psychologie emigrace* [online]. [cit. 2011-09-03]. Dostupné z: http://www.zahranicnicesi.com/docs/marlinova_psychologie.pdf

⁵¹ NEUVEDEN, autor. *Lidská práva: Nástroje na ochranu lidských práv - Další úmluvy*. In: *Infromační centrum OSN v Praze: United Nations Information Centre Prague* [online]. neuvedeno [cit. 2011-05-01]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>

výbor pro odstranění rasové diskriminace, díky němu mají kontrolu nad jednotlivými státy a mohou sledovat, jestli dodržují úmluvu a nedochází k jejímu porušení.⁵²

3.6. Bývalá Jugoslávie a historie vztahů Bosny a Hercegoviny s Českou republikou

Jugoslávie je bývalý stát, který se nacházel na Balkánském poloostrově v jihovýchodní Evropě. Skládal se z 6ti republik, z republiky Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Černé Hory, Makedonie, Srbska a Slovinska a ze dvou autonomních oblastí Srbska: Vojvodiny a Kosova.⁵³ Hlavním městem byl Bělehrad, který měl v roce 1991 přes 1,5 milionů obyvatel.⁵⁴ Tato práce není zaměřena na válku v Jugoslávii, proto jsou uvedeny pouze geografické informace o zemi.

3.6.1. Kontakty mezi Čechy a Bosnou a Hercegovinou do roku 1878

První historicky doložené kontakty, ke kterým docházelo mezi Bosnou a Čechy, známe již ze středověku, konkrétně k nim docházelo v 14. - 15. století prostřednictvím obchodních styků, zde byly i vazby mezi šlechtou. Po obsazení Bosny osmanskými Turky⁵⁵ se česko-bosenské kontakty zpřetrhaly a znovu byly obnoveny až v první polovině 19. Století. Stalo se tak díky cestopisu Chorvatského spisovatele Matije Mažuraniće jehož dílo pro Čechy přeložil Vilém Dušan Lambl. K obnovení česko bosenských vztahů výrazně přispěli překlad eposu Ivana Mažuraniće, a to Smrt Smail-agy Čengiće, který pojednával o těžkostech, se kterými se potýkali křesťané v Bosně. Bosna a Hercegovina se staly cílem mnohých českých spisovatelů a malířů.⁵⁶

⁵² NEUVEDEN, autor. Rasová diskriminace. In: *Vysvětlení pojmů extremismus, xenofobie...* [online]. 2008 [cit. 2011-10-12]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/1_pojmy.pdf

⁵³ TEJCHMAN, M., PELIKÁN, J. *Dějiny Jugoslávie, 1918-1991*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-706-6939-X.

⁵⁴ NEUVEDEN, autor. Socialistická federativní republika Jugoslávie. In: *Slované: Jugoslávie* [online]. 2009-05-07 [cit. 2011-12-09]. Dostupné z: <http://slovane.ic.cz/slovane/jugoslavie/jugoslavie.htm>

⁵⁵ 15. – 1. pol. 19. Století. V roce 1463 zabrali Turci Bosnu a 1465 i Hercegovinu.

⁵⁶ HLADKÝ, L., LJUCA, A. *České vlivy na kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*. Výzkumný projekt. RM/02/23/05. [s.l.] : [s.n.], 2007. Dostupné z: http://www.mzv.vz/public/f/4/45/16728_14945_RM._02._23._05.doc

V době velkého protitureckého povstání⁵⁷, byla česká veřejnost na straně tamních křesťanských povstalců a o celém dění byla velmi dobře informována od Josefa Holečka, tehdejšího dopisovatele pražských Národních listů, který neskrýval své sympatie ke křesťanským povstalcům. Balkánskými událostmi se v té době nechali inspirovat i jiní čeští spisovatelé např.: Eliška Krásnohorská, Jaroslav Vrchlický nebo Svatopluk Čech.⁵⁸

3.6.2. Kontakty v letech 1878–1918

Ve větší míře se Češi s Bosnou a Hercegovinou setkali poprvé díky rakousko – uherské armádě. Rakousko – Uhersko získalo v roce 1878 mandát na Berlínském kongresu⁵⁹, okupovat Bosnu a Hercegovinu. Během okupace rakousko-uherské armády vznikala nová pracovní místa pro habsburské úředníky a odborníky, především díky tomu, že v obsazených zemích se musely nově budovat základní kulturní a civilizační standardy. Tento proces odstartoval velký příliv českých úředníků, učitelů, hudebníků, techniků, atd. Stěhovali se hlavně do větších měst jako je Sarajevo, Banja Luka a i jazyk se naučili velmi rychle.⁶⁰

Sčítání lidu, které se uskutečnilo v roce 1910 na území Bosny a Hercegoviny uvedlo, že zde v tu dobu žilo 7 095 Čechů a jednalo se tak o druhou nejvíce obsazenou českou kolonii na Balkáně⁶¹. Češi v Bosně zakládali i spolky, například na počátku 20. Století Měšťanskou Českou besedu nebo Dělnicko-řemeslnický Český lidově vzdělávací spolek, ale zasloužili se i o rozvoj bosenského hospodářství, školství a kultury. Čeští poslanci často kritizovali rakousko-uherskou správu Bosny a Hercegoviny, bosenská veřejnost si díky tomu oblíbila Tomáše Garrigua Masaryka, který ostře vystupoval proti ministru financí Benjaminu Kállayovi, izolaci Bosny od politických a kulturních vlivů ostatních zemí a podporoval snahu Bosny o vytvoření samostatné místní správy.⁶² Výrok T. G. Masaryka reagující na situaci odehrávající se v Bosně a Hercegovině: „*V Bosně má*

⁵⁷ Velké protiturecké povstání v Bosně a Hercegovině vypuklo v roce 1875.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Proběhl 13. 6. - 13. 7. 1878 v Berlíně a účastnili se ho Velká Británie, Francie, Německo, Rusko, Rakousko – Uhersko, Itálie a Turecko a mimo jiné na něm Rakousko – Uhersko získalo svolení okupovat Bosnu a Hercegovinu.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ První bylo Chorvatsko.

⁶² Tamtéž.

býti vláda pevnou, připouštím, ale pevnou bude jen tehdy, bude-li spravedlivou. Já proto žádat musím, aby národ v Bosně co nejdříve rozhodovat mohl o sobě.“⁶³

Benjamin Kállay vládl v Bosně, dokud roku 1903 nezemřel. Přezdívalo se mu „nekorunovaný král Bosny a Hercegoviny“. Kállay se sice zasloužil o upevnění politické a hospodářské situace habsburské monarchie v Bosně a Hercegovině, ale kulturně a sociálně již zemi zabezpečit nedovedl.⁶⁴

Po něm nastoupil Stephan Burian, který pocházel z Rakouska - Uherska a za jeho vlády se začaly bosenské poměry zlepšovat, bylo více státních škol, novin a časopisů a dokonce měli lidé možnost zakládat politické strany. Třicet let po rakousko-uherské okupaci se Bosna a Hercegovina rozhodla připojit k habsburské monarchii. Stalo se tak 7. října 1908, hlavní zásluhy na tom měl Alois Lexa Aehrenthal, který působil jako rakousko - uherský ministr zahraničí. K dohodě došlo velmi rychle a bez souhlasu ostatních zemí, ani obyvatelé Bosny a Hercegoviny se k tomu nemohli vyjádřit. Turecku, Srbsku a Černé hoře se tento akt nelíbil a několik měsíců hrozil konflikt mezi Rakouskem-Uherskem a Srbskem.⁶⁵

Na začátku 20. Století v Bosně a Hercegovině docházelo k tzv. procesu postupného národnostního uvědomování, kdy se z pravoslavných Bosenců stali vyhranění Srbové, katolíci se přeměnili na Chorvaty a nad svou identitou tápali i bosenští muslimové. Češi tenkrát podporovali integraci jihoslovanských etnik na čemž mněl největší zásluhu T. G. Masaryk. Vliv, který Masaryk na jihu měl, byl obrovský, důkazem toho je, že při první světové válce působil na politické skupiny, které hledali cestu k dohodě společného státu, Jugoslávie.⁶⁶

3.6.3. Kontakty v době meziválečné a za druhé světové války

Když se rozpadla Habsburská říše⁶⁷, tak se oblast Bosny přejmenovala na Království Srbů, které se v roce 1929 přejmenovalo na Království Jugoslávie a došlo opět k oslabení vztahů mezi Bosnou a Hercegovinou a Čechy. Hodně bosenských Čechů

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, Monografie (Masarykova univerzita), sv. č. 12. ISBN 80-210-3674-5.

⁶⁵ HLADKÝ, L., LJUCA, A. *České vlivy na kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*. Výzkumný projekt. RM/02/23/05. [s.l.] : [s.n.], 2007. Dostupné z: <http://www.mzv.vz/public/f/4/45/16728_14945_RM_02_23_05.doc>

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ říjen, 1918

se po rozpadu vraceli zpátky do Čech, ale větší část zůstala stále v Bosně. Spolky⁶⁸, které se snažily u bosenských Čechů udržet jejich národní podvědomí, se v roce 1928 spojily do Československé obce. Ale i Bosenská veřejnost si občas připomínala velmi dobré politické, hospodářské a kulturní vztahy, které měli s Československem, v říjnu slavili vznik Československé republiky, v březnu oslavovali narozeniny T. G. Masaryka (jako dárek k jeho 80. narozeninám pojmenovali most v Sarajevu jeho jménem). Když docházelo k ohrožování Československa nacistickým Německem⁶⁹, vystoupila řada vážených bosenských intelektuálů na obranu Československa v časopise Pregled⁷⁰ a těsně před tím, než došlo k podpisu Mnichovské dohody, se na československý konzulát dostala nabídka desítky mladých lidí z Bosny a Hercegoviny, kteří byli odhodláni pomáhat Československému státu jako dobrovolníci. Za druhé světové války byli obyvatelé Bosny a Hercegoviny nuceni vstoupit buď do nacionalistické Chorvatské povstalecké domobrany, nebo se připojit ke komunistickým partyzánům, zanikly mnohé české vesnice a hodně Čechů se po skončení druhé světové války rozhodlo reemigrovat zpět do Československa.⁷¹

3.6.4. Kontakty v období let 1945–1991

V té době vzniká Federativní lidová republika Jugoslávie (FLRJ), která od roku 1963 nesla jméno Socialistická federativní republika Jugoslávie a v jejímž čele stál Josip Broz Tito.⁷² Po druhé světové válce došlo i k ustanovení Svazu Čechů a Slováků Bosny a Hercegoviny⁷³, ale kvůli komunistické Jugoslávii činnost českých krajanských spolků upadá. Díky seskupení území do Jugoslávie se stále méně objevovaly národnostní konflikty a dokonce byl zaznamenán nárůst smíšených manželství. Česko-bosenské vztahy se v té době orientovaly spíše na výměnu kulturních poznatků a hospodářské vztahy.⁷⁴

⁶⁸ Nejznámější z nich byla Česká beseda a dělnicko – řemeslnický Český lidově vzdělávací spolek.

⁶⁹ 1938

⁷⁰ Nejstarší časopis v Bosně a Hercegovině, vychází od r. 1910 a zabývá se sociálními otázkami.

⁷¹ HLADKÝ, L., LJUCA, A. *České vlivy na kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*. Výzkumný projekt. RM/02/23/05. [s.l.] : [s.n.], 2007. Dostupné z:

<http://www.mzv.vz/public/f/4/45/16728_14945_RM_02_23_05.doc>

⁷² HLADKÝ, L. *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1996., Monografie (Masarykova univerzita), sv. č. 12. ISBN 80-857-6561-6.

⁷³ Organizace, která zastupovala zájmy Československa i Jugoslávie.

⁷⁴ Tamtéž.

3.6.5. Kontakty po roce 1992

Po rozpadu Jugoslávie⁷⁵ na samostatné státy se začaly nově vyvíjet vztahy mezi Československem a Republikou Bosnou a Hercegovinou. V Československu došlo k uznání Bosny a Hercegoviny jako samostatné republiky velmi brzy a to hlavně z důvodu, že si představitelé československé diplomacie mysleli, že toto uznání uchrání Bosnu a Hercegovinu před etnickým konfliktem. Tomu se ale zabránit nedalo, a tak Česká republika poskytovala alespoň humanitární pomoc po celou dobu války.⁷⁶

3.7. Imigranti z Bosny a Hercegoviny v Čechách

Jak již bylo napsáno, migrace odehrávající se po roce 1878 probíhaly spíše z Čech do Bosny a Hercegoviny, vytvořila se tam poměrně početná česká komunita, která dala základ dlouhodobé hospodářské a kulturní spolupráci. Směr migrace se změnil až po vytvoření Jugoslávie (1918).

Největší migrační vlna zasáhla Českou republiku v letech 1992 – 1996, kdy probíhala v bývalé Jugoslávii válka. Česká republika se stala dočasným domovem pro 5 500 uprchlíků, dočasným proto, že žadatelů o azyl bylo pouze 65. Po válce se zpět vrátilo kolem 700 lidí, část dále migrovala na západ a část zůstala v České republice. Lidem, kteří měli problémy jak psychického tak fyzického rázu, díky kterým se nemohli vrátit zpět do Bosny a Hercegoviny, byl poskytnut trvalý pobyt. K tomu byl vytvořen státní integrační program, který zajišťoval, aby osoby, které se nemohou vrátit zpět do své země, mohly i se svým doprovodem získat bydlení na území České republiky. Uprchlíkům byl poskytnut byt s regulovaným nájemným na dobu deseti let a jednoho dne. Do roku 2000 Ministerstvo vnitra ČR poskytlo 41 bytů – 97 osobám. Uprchlíci, kteří zůstali v ČR, zde nastoupili na vysoké školy, začali zde podnikat nebo měli k zemi hlubší vztah, například odtud pocházeli jejich předci apod.⁷⁷ Podle posledních informací (2008) žije v České

⁷⁵ 1992

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. vyd. I. Praha: Portál, 2001, s. 70-71. ISBN 80-7178-648-9.

republiky 2 414 přistěhovalců z Bosny a Hercegoviny, s trvalým pobytem je to 1 459 a s ostatními typy pobytu 881 osob.⁷⁸

3.8. Charakteristika migranta

Imigranti z Bosny a Hercegoviny nemůžeme „zaškatulkovat“ do jedné skupiny. Nemají všichni stejné náboženství, nežijí se všichni stejně, nemají mezi sebou stálé kontakty a ani nemají stejný životní styl.

Můžeme je dělit na dvě kategorie Bosenskou intelektuální elitu, ti považují svůj pobyt zde za dočasný, většinou jsou to mladí lidé, kteří zde studují. A na rodiny, které se vzhledem ke své minulosti rozhodly zůstat v České republice. Jsou to rodiny, které jsou politicky pronásledované nebo rodiny, kde hlava rodiny byl vojenský zběh a takovýchto příkladů je spousta. Společně mají to, že lidé migrovali převážně v důsledku mezní situace, existenční nouze.

Jako zaměstnanci na tom nejsou imigranti z Bosny a Hercegoviny tak dobře jako podnikatelé. Pokud jsou zaměstnaní, jejich příjmy i životní úroveň je nižší, naopak pokud podnikají, tak prosperují. Rodiny Bosenců mají většinou více dětí a jejich rodinné vztahy jsou velmi úzké bez ohledu na generaci. Jedná se spíše o patriarchální rodiny.⁷⁹

⁷⁸ Český statistický úřad. Počet cizinců v ČR: T01 Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství. In: *Český statistický úřad* [online]. 30. 9. 2008 [cit. 2012-01-03]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1D002EC400/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1D002EC400/$File/c01t01.pdf)

⁷⁹ UHEREK, Z. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců: Imigranti z Bosny a Hercegoviny*. Praha, 2002. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/108/strategie_integrace.pdf. Výzkumná práce. Etnologický ústav AV ČR.

4. Vlastní práce

4.1. Metodický postup

Cílem výzkumu je zmapovat problematiku imigrantů z oblasti Bosny a Hercegoviny v České republice. Dílčím cílem je zjistit adaptační strategie migrantů, jejich postoje a případné transformace identity.

Bylo důležité zjistit individuální zkušenosti a postoje, proto byl zvolen kvalitativní výzkum. V první fázi byl použit hloubkový rozhovor, který probíhal se ženami ve věku od 20 do 50 let. U rozhovoru nebyly stanoveny konkrétní otázky, jen téma a ženy mohly volně hovořit a vyjadřovat své pocity a názory na zkoumanou oblast. Tyto rozhovory trvaly z pravidla více jak hodinu.

V druhé fázi výzkumu - u mužů ve věku od 20ti let byl nejprve zvolen také hloubkový rozhovor, ale po zkušenostech z terénu, byla tato volba přehodnocena a hloubkový rozhovor byl vyměněn za rozhovor pomocí návodu, kdy dotazovaní muži odpovídali na předem připravené otázky, které byly předmětem rozhovoru. Doba rozhovoru se pohybovala mezi 35 - 50 minutami.

Původním záměrem práce bylo rozdělit respondenty na tři věkové kategorie (0 - 20, 20 – 35 a 36 – x), ale rozhovoru s nejmladší kategorií byl ochotný se zúčastnit pouze jeden respondent. Proto byla tato kategorie z výzkumu vypuštěna. V práci se tedy vyskytují pouze dvě věkové kategorie a to 20 – 35 let a 36 a více let.

Při interpretaci dat jsou používány výrazy jako respondent, imigrant nebo přistěhovalec, označují osoby, s kterými probíhal rozhovor. Dotazovaní si přáli zůstat v anonymitě, proto jsou při ukázce úryvku z rozhovoru používány pouze iniciály, pohlaví a věk. Úryvky nejsou žádným způsobem upravovány, jsou přepsány v původním znění.

4.2. Výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka práce je stanovena následovně:

V jaké míře proběhla integrace přistěhovalců z Bosny a Hercegoviny? Odpověď na tuto otázku byla hledána pomocí čtyř jednotlivých podtémat. Odpovědi jsou rozděleny do jednotlivých dimenzí sociální integrace (viz tabulka).

Dimenze integrace	Otázka	Zkoumaná oblast
Kulturní	Jak imigranti z Bosny a Hercegoviny získávají kompetence pro začlenění do společnosti?	- Jazyk
Strukturální	Jakým způsobem se přistěhovalci začleňují do společnosti?	- Trh práce, Škola - Bydlení
Interaktivní	Jak přistěhovalci komunikují s majoritou v ČR?	- Kontakty s úřady a institucemi
Identifikační	Do jaké míry došlo u přistěhovalců k asimilaci?	- Rodina/svátky/tradice - Transformace identity

4.3. Výzkumný vzorek

Výzkumu se zúčastnilo 10 respondentů, šest žen a čtyři muži. Tři ženy ve věku od 36 do 50 let a tři ženy ve věku od 20 do 35 let. Muži ve věku 36 až 50 let byli zastoupeni dvakrát, muži od 20 do 35 let také dvakrát a jak již bylo zmíněno do rozhovorů byl zapojen i jeden muž mladší dvaceti let. Ale po ukončení dotazování, bylo rozhodnuto, že rozhovor nebude použit, z důvodu neefektivnosti vzhledem k tématu. Všichni dotazovaní pocházejí z Bosny a Hercegoviny a v České republice žijí více než 19 let. Všichni bydlí aktuálně v Praze, jsou zaměstnaní nebo studují.

4.4. Analýza dat

Při rozhovorech s respondenty docházelo mnohdy k řadě rozličným výpovědím v jednotlivých dimenzích integrace a napříč věkovým kategoriím.

4.4.1. Bosna a Hercegovina před válkou

Starší kategorie respondentů si na Bosnu před válkou pamatuje velmi kladně. Shodují se, že se měli až moc dobře a možná proto začala válka.

Mladší kategorie si na Bosnu před válkou nepamatuje tak dobře, ale pamatují si úryvky ze svého dětství, nikdo z dotazovaných si nepamatuje žádné špatné vzpomínky na Bosnu, pouze ty šťastné. Kromě některých, kteří si mají v živé paměti začátek války.

4.4.2. Odchod z rodné země

Všichni starší dotazovaní odešli z Bosny kvůli válce a proto, aby ochránili své děti. Původním záměrem nebylo odjet ze země, ale počkat až válka skončí. Zprvu nevěřili, že válka vůbec vypukne, kvůli rozmanitosti Bosny (myšleno národnostně)⁸⁰, tak se jen přemístili do Sarajeva nebo Bělehradu tam, kde válka ještě nepropukla a odtamtud až utíkali pryč. K odjezdu ze země používali vlaky nebo auta. Mladší generace si z odjezdu mnoho nepamatuje, protože to ve většině případů byly předškolní děti. Ale z jejich výpovědí vychází, že při migraci viděli vojáky, tanky a v dálce slyšeli bomby.

„Hrůza. Napětí, strach prostě, v nejistotě, nevíš, co bude, takový úzkosti, potom různý dezinformace v televizi. Nikdo neví co, furt čekáš, co bude, jak se to všechno bude vyvíjet dál – jestli bude válka, nebude válka. Když už začlo bůchat, už začalo to bombardování a když začali padat granáty na to miesto, tak jsme strávili asi patnáct dní ve sklepe, a furt jsme vyčkávali, jakože to přestane, bohužel se nestalo, tak jsme se rozhodli odejít. Tak jsme odešli jenom na dobu dočasnou, jeli jsme do Chorvatska, ale tam jsme už nemohli, protože tam to bylo zablokovaný, tak jsme skončili v Srbsku u kamarádů a možná úplně posledním

⁸⁰ Bosna v té době byla národnostně velmi smíšená. Docházelo k manželství Srba s Chorvatkou, muslima se Srbkou, která měla bratra katolíka, atp.

vlakem jsme odjeli do Sarajeva, už se to všechno uzavíralo, prostě ten kruh, celý to město. Tam už to bylo takový...to bombardování no...peklo.

S. B. Žena, 48 let

„ Odjížděli jsme v autobuse za Bělehrad, myslím. Přijížděli jsme nějakým koridorem, co armáda srbská tam udělala, aby se tam mohlo projet, bylo to trochu nebezpečný, ale prostě jsme chtěli vypadnout, tak to jinak nešlo. Nejdřív jsme jeli za tátou, protože byl v Bělehradě v Srbsku a po půl roce jsme odjeli do Čech, kde jsme začli novou etapu.“

A. K. Muž, 28 let

4.4.3. Příchod do ČR

Do České republiky přijížděli imigranti z Bosny a Hercegoviny převážně proto, že zde již přebývali někteří jejich známí či příbuzní, ale z velké části i proto, že Česká republika nechala své hranice pro uprchlíky otevřené déle než země ostatní a tak to byla jedna z posledních zemí, kde migranti z Bosny a Hercegoviny (kteří utíkali ze země, až po vypuknutí války) nepotřebovali vízum. Díky příbuzným a kamarádům, kteří v České republice už nějakou dobu žili a zařídili jim bydlení, měli dotazovaní značně ulehčený začátek v nové zemi.

4.4.4. Rasismus/diskriminace/šikana

Majoritní společnost často reaguje na minority podle předsudků a stereotypů, které pak vyústí v diskriminaci, rasismus dokonce i k šikaně. Starší dotazovaní se s diskriminací v práci nebo na „ulici“ od lidí často nesetkávali, na rozdíl od generace mladší, která se s šikanou setkala ve škole. Jednalo se většinou o děti předškolního věku. V pokročilejším věku již zkušenosti s šikanou nebo diskriminací nebyly zastoupeny v takové míře. Jednalo se spíše o dětské škádlení a sami respondenti si nejsou jisti, jestli k šikaně docházelo z důvodu jiné národnosti. Téma šikany a rasismu je velice citlivé a někteří respondenti se o tom nechtěli bavit, ale jak z výzkumu vychází je to velmi

individuální. Někteří se s šikanou v životě nesetkali a někdo má hrůzné vzpomínky, na které nezapomene do konce života.

Z několika rozhovorů ale vyplynulo, že docházelo k šikaně i ze strany policie. Šlo výhradně o spory s městskou policií (viz ukázky rozhovorů).

„Nedávno jsme byli u jednoho kamaráda doma a nějak jsme byli hlučnější a přijeli tam policajti a vzali ten můj azylovej průkaz a začali mi říkat, že bych se měla chovat jinak, že s azylem bych měla být jak myš, že klidně na mě můžou napsat stížnost a nechat mě vyhostit, to mi přišlo trochu jako šikana. Ale je to jak kde, někde sou v pohodě a někde je to strašný.“

T. B. Žena, 25 let

„Špatnou zkušenost mám z první základní školy, kde jsem ale strávila jen dva měsíce, pak jsme se přestěhovali na jinou adresu a tam už byla základka v pohodě. V té první mě zavírali na záchod a posmívali se mi, že neumím ř a ch. Z toho jsem byla dost nešťastná, ale všichni mě uklidňovali, že jsou to jen zlobivé děti a že jim pak ukážu. No, ale ta druhá základka už byla super, tam jsem přišla, děti mi zazpívali písničku, dali mi čokoládu. Hned jsem si našla kamarády, kamarádky s kterými se stýkám do dnes.“

M. M. Žena 27 let

Paní V. P., která jednu dobu dělala v obchodě s oblečením, měla dle jejích slov strašně nepříjemný zážitek s policií, který si bude pamatovat do konce života. Přišla k ní paní, co chtěla vrátit svetr, ale nechtěla zboží vyměnit, chtěla zpět peníze. Paní V. K. jí zpátky peníze vrátit nemohla a tak si paní se svetrem přivedla policii. Následuje výňatek z rozhovoru s paní V. K.

„(...) ta paní přišla s policajtama, abych jim dala občanský průkaz a okamžitě vrátila paní peníze (...) on na mě začal řvat, že jí mám vrátit peníze nebo ať se začnu balit, tak jsem nevěděla jak to myslí a on, že to myslí, tak že jsem tady cizinec a můžu rychle vypadnout s dětma i rodinou, tak jsem začala brečet hodila jsem peníze na paní a normálně sem jí

proklínala, říkala jsem policajtům, že to nechápu a policajti, že nemám co chápat a odešli, sem tam brečela a volala jsem manželovi aby přijel.“

V. K. Žena 49 let

4.4.5. Dimenze Integrace

Jak již bylo zmíněno, součástí integrace jsou čtyři druhy dimenzí. Je to kulturní, strukturální, interaktivní a identifikační. V této části budou jednotlivé druhy dimenzí představeny spolu s uvedením příkladů, které byly zjištěny v provedených rozhovorech.

Kulturní dimenze Integrace

Kulturní dimenze je důležitá pro to, aby přistěhovalci lépe poznali zemi, do které se chtějí začlenit. Nejenže podporuje proces integrace, ale významně ovlivňuje i ostatní dimenze (strukturální, interaktivní a identifikační). Nejdůležitějším článkem kulturní dimenze je jazyk, kterému bude tato část věnována.

Jazyk

Jazyk je základním prostředkem integrace. Pokud se imigrant naučí dobře ovládat jazyk, dosáhne zajisté lepších výsledků v pracovní i společenské sféře, než imigrant, který jazyk dané země neumí.

U dotazovaných docházelo k výuce jazyka různými způsoby. Některé rodiny si zaplatili učitelku češtiny, která k nim docházela dvakrát až třikrát týdně po večerech. Učitelka je naučila základy českého jazyka, aby byli schopni se dorozumívat alespoň na začátečnické úrovni. Jiní se učili češtinu konverzací v práci, na ulici, se známými a většina uvádí, že jim nejvíce pomohla televize a to hlavně slovenské programy či pořady, které pro ně byly srozumitelnější než české. Mladší generace se učila ve školkách a školách a mezi kamarády, pomáhaly také dětské knížky a rádio.

„Jazyk jsem se učila na stánku, gramatiku neumím, na to jsem neměla čas, syn nevim, jak to zvládnul, ale ve finále byl nejlepší z češtiny ve třídě. Já do dneška neumím úplně, ale rozumím. Ale ze začátku jsem nerozuměla nic, ale zapínala jsem televizi a dívali

jsme se na zprávy Slováků a tomu jsme rozuměli. No byla sranda s tím jazykem, protože máme některá slova, které jsou podobné, ale znamenají něco jiného, například slovo úžasně - u nás, když je něco úžasnýho, tak je to hrozný, strašný. Tak já třeba prodávám a pani mi říká „ta kabelka je úžasná!“ a já povídám „co je na tom úžasnýho, dyť je krásná!“ Málem sem jí dala facku. (smích). U nás je slovo úžasný jako pro vás hrůza, u nás se říká - bylo to úžasný a myslíme - bylo to hrozný!“

V. P. Žena, 49 let

„Já jsem nechodila do školky, protože jsem neuměla česky, takže jsem byla furt doma. A tam jsem se učila z televize češtinu, různé dětský pořady a tak. No a pak mě něco doučovala kamarádka, která je taky z Bosny a uměla líp. Ze začátku jsem nerozuměla vůbec ničemu, hlavně máma to strašně těžce snášela, už třeba v první třídě jsme na besídce zpívali skákal pes a já to vůbec neuměla, tak jsem jen otvírala pusku, jakože zpívám a máma brečela. Ale pak to šlo rychle. Hlavně ta televize mi pomohla.“

T. B. Žena, 25 let

Strukturální dimenze integrace

Strukturální dimenze integrace se zabývá trhem práce. Imigranti si práci vytvářejí určitý společenský status. Nejen, že vydělávají peníze na živobytí, ale s pozicí, kterou si získá na pracovním trhu, může značně ovlivnit postoj, který k němu okolí zaujímá. Tato část práce se zaměřuje na trh práce, vzdělávání a bydlení.

Práce/škola

Uprchlíci, kteří přijeli do České republiky, většinou moc peněz nazbyt neměli a museli si rychle najít práci, aby uživilí rodinu a mohli začít nový život v nové zemi. K vyhledávání pracovních míst docházelo prostřednictvím známých. Práci ve svém oboru, na kterou měli přípravu ze školy v Bosně, nebylo v České republice kvůli malým platům možné dělat, tak nejprve dělali jednodušší práce (na stáncích s občerstvením nebo s oblečením, uklízení atp.) hlavně kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka a pak postupně se každý sám vypracovával, ale v oblasti podnikání.

Mladší generace dotazovaných začínala v České republice se studiem už v mateřských školách, ti starší pak na prvním stupni základních škol. Ve školkách a školkách se dostávali

do kontaktu s českými dětmi a s českým jazykem, což jim při studiu češtiny pomáhalo více než jejich pracujícím rodičům. Po ukončení základní školy nastoupili všichni na střední školy s maturitou, které úspěšně vystudovali a dnes jsou všichni studenti vysokých škol, převážně soukromých.

„...zkoušel sem to v tom sektoru, já sem průmyslový optik a kontaktoval sem nějaké optické firmy tady, ale tady ta výplata byla tak malá, míň než tři tisíce a byt stál šest. A tak jsme museli začít podnikat, moje první pracovní místo, bylo, že jsem měl sušák na prádlo a před jednou samoobsluhou tam na Řepích, jsem prodával oblečení, co vozil známý z Turecka, no a pak sem začal do Turecka jezdit sám, tak sem šel na kulaťák prodávat i manželka měla jedno místo a potom jsme šli do Holešovic do kiosku a to bylo něco! (smích) Trochu problémy tu byly, ale ne nic vážnýho. Hlavně já jsem se, blbec, nenaučil ten jazyk dobře, tak jsem tak vždycky plácal, ale nakonec jsme se domluvili.“

B. P. Muž, 52 let

„Na to jsem měla docela štěstí. Přes známé...Nejdříve teda přes tu příbuznou co jsme sem za ní přijeli, oni mi našli na rozptylech stánek s občerstvením, to byla moje první čeština, jako párek v rohlíku a kečup a tak. No tam jsem byla dva měsíce, ale ono to tam krachovalo, ten majitel byl Jugoslávec, podivnej chlap, všude zlatý řetězy. A už jsme se seznámili s nějakýma lidma od nás a jeden byl zaměstnanec u Američana a ten měl tehdy Obecný dům, dole byl klub, nahoře kavárna a celej komplex prostě a jeden den měl tam The Clash koncert a já sem tam měla jít uklízet. No trvalo to hodiny, samý plastový sklenice, našla sem tam různý druhy drog, jehly, peníze, to bylo teda hnusný. Ale člověk potřebuje makat. Ale asi sem tomu Američanovi padla do oka a dělala sem u něj deset let, nejdřív úklid, pak třeba v kuchyni a pak papírování. No a teď dělám u známých z Bosny v jejich krámu, oni dovážej Kabelky z Itálie“

S. B. Žena, 48 let

Bydlení

Všichni dotazovaní hledali bydlení podobně jako práci a to přes známé. Do České republiky přijížděli s tím, že ubytován mají zajištěné od známých nebo rodinných příslušníků, kteří v ČR již nějakou dobu pobývali. Buď bydleli s nimi v bytě, nebo jim byli

schopti obstarat vlastní byt. Někdo bydlel v panelákovém bytě a někdo v ubytovně, vždy v podnájmu. Všichni se shodují, že s ubytováním neměli sebemenší problém. Ani nebyl problém s tím, že jsou cizinci nebo že nemají české občanství. Hodně se stěhovali na místa, kde měli své příbuzné nebo přátelé, aby k nim byli co nejbliže, na Řepy. Později si už byty vyhledávali sami, například v inzerátech v novinách, na internetu, apod.

„Jsme zkontaktovali ty známý, co tady byli a oni nám řekli, aby jsme přišli a jak jsme přišli, měli jsme byt, co nám drželi, nějaký na Modřanech a hned jsme se tam nastěhovali. Pak jsme se přestěhovali na Řepy, kvůli tomu, že hodně našich známých tam bylo a jak jsme neuměli jazyk, tak jsme chtěli být blízko nich. Ten nám sehnala známá, která už tu byla trošku dýl a uměla i trochu tu češtinu. Já si vzpomínám poprvé, když jsme měli schůzku s tou majitelkou bytu a šla tam s náma ta známá a všechno jí tam za nás říkala.“

B. P. Muž, 52 let

„Měsíc jsme byli u těch příbuzných a hledali jsme si byt, a ty naši příbuzný měli známé, co bydleli na ubytovně v Řepích, takové manželské buňky, tak jsme tam šli a naštěstí měli volnej byt, tak nás tam ubytovali a tam Jsme žili osm let, spokojený úplně super, nájem byl slušnej. No a teď už bydlíme v normálním bytě, taky na Řepích.“

S. B. Žena, 48 let

Veřejné instituce

Veřejné instituce využívají imigranti k vyřizování pobytu a pracovních povolení v České republice. Chování těchto institucí, jako jsou různé úřady nebo cizinecká policie, může mnohdy ovlivnit pohled cizince na Českou republiku jako celek. Je důležité, aby úředníci byly vstřícní a podávali přistěhovalcům veškeré podstatné informace, které potřebují pro pobyt v České republice. Nedostatečnou informovanost uváděli dotazovaní jako hlavní problém s úřady, to se týká nově příchozích, kteří při komunikaci s úřady využívají znalosti jazyka svých příbuzných nebo známých, kteří v zemi již nějakou dobu žijí. Nikdo neuváděl, že by měl s českými úřady závažnější problémy, spíše drobnosti, které se dají přehlédnout.

Něco jiného je to u cizinecké policie, tam dotazovaní uváděli nejvíce negativních zkušeností. Uváděli problémy jako: neochotu cokoli vysvětlovat, neznalost cizího jazyka

a arogantní přístup. Nerozlišují, jestli je někdo v zemi 15 let nebo jen měsíc. Velké kritice se také dostalo počtu lidí, kteří tam každý den jsou. Dotazovaní také uváděli, že si na vyřizování záležitostí s cizineckou policií musejí zabrat pomalu celý den, jsou tam velké fronty, všechno se vyřizuje složitě a pomalu. Jeden respondent dokonce promluvil o „kšeftování s pořadím ve frontě“ nebo podplácení kvůli získání dokladů. Ačkoli zkušenosti s českými institucemi jsou spíše negativní, oceňují vývoj v chování se k cizincům, který se podle přistěhovalců, za posledních deset let, viditelně zlepšil.

„No, cizinecká policie to je něco jinýho. Oni se chovají, oni si neuvědomují, že oni mají práci díky nám. My jsme tady a oni mají práci. Ale buď sou nevyřešené jejich problémy tam, mezi nima, malý plat nebo co, ale chovaj se proti nám jako by byli o tři schody navíc, že si to telátko, které nic neumí... tam je to hrůza. I když sou studovaný, já nevim proč to tam tak je.“

B. P. Muž, 52 let

„Všechno bylo a je docela oukej, až na cizineckou policii, ty bych zřackoval všechny. Tam si myslím, že by měli mít trošku jinej přístup, chápu, že maj hodně práce, ale chovaj se k tobě jako k nějakýmu jinýmu člověku, samozřejmě jsem cizinec, ale tam nás házej všechny do jednoho pytle a je to hrozný, když je tady někdo patnáct, dvacet let, tak prostě by se k němu neměli chovat stejně jako k někomu, kdo je tady měsíc. Samozřejmě maj to tam těžký, ale k tomu mám hrozný výhrady, ale jinak u ostatních to bylo vždycky v pohodě.“

A. K. Muž, 28 let

Interaktivní dimenze integrace

V interaktivní dimenzi jde o způsob navazování vztahů s majoritní společností, o navazování dobrých vztahů a jejich udržení. Minoritní skupiny by se neměly uzavírat do komunit, i když je to pro imigranty přirozené. Tato část se bude zabývat nejvíce navazováním kontaktů s majoritou a kontakty s krajany, jak v České republice, tak v Bodně a Hercegovině.

Navazování vztahů s majoritou

K navazování vztahů dochází nejčastěji až po naučení se alespoň základů českého jazyka. U mladší generace k tomu docházelo v mateřských a základních školách u starší generace při pracovních činnostech. Ze začátku se snažili držet spíše v komunitě se svými krajany, s lidmi s kterými si rozuměli, s kterými řešili stejné problémy. Ale postupem času začali nacházet stále více přátel mezi Čechy a teď mají alespoň pár opravdu dobrých českých přátel.

„(...) a na té terapii jsem poznala, teď můžu říct, že svoji nejlepší kamarádku a ona mě měla možná nějaký dva, tři měsíce jako pacientku a pak mi volala, že už nemůže mě mít jako pacienta, že mě začala mít ráda a psycholog, když začne cítit něco k pacientovi, tak prostě nemůže být jeho psycholog, my už se známe asi sedmnáct let, začli jsme být kamarádkami.“

V. P. Žena, 49 let

Kontakt s krajany

Přistěhovalci z Bosny a Hercegoviny udržují velmi dobré vztahy i v rámci komunity. Pokaždé když je koncert kapely, divadelní představení nebo jiná kulturní akce umělců z jejich země, dávají si hromadně vědět na sociálních sítích nebo se obvolávají, atp. Společně slaví jubilejní narozeniny, úspěšné dostudování potomků, narození dětí a podobné.

A do své rodné země jezdí pravidelně, minimálně dvakrát ročně. se odkazují na to, že tam mají zbytek své rodiny.

„Jednou dvakrát do roka tam jezdím navštěvovat svoje prarodiče. Rád se tam podívám. Kdyby tam nebyly, tak tam tak často asi nepojedu, určitě ne kvůli nějakému patriotismu, že bych byl hrdej, že sem odtamtud, ale když tam vidíš ty dva lidi a sou všude oblíbený, tak si rád, že si odtamtud, že tě někdo takovej stvořil a taky mám kamarády v Sarajevu, ale zase je to takový, že tam klidně můžu bejt měsíc, ale že bych tam byl půl roku, rok to nevím. Je to tam trochu takový složitější, pro člověka, kterej má takový otevřený názory.“

A. K. Muž, 28 let

Velikou zvláštností u mladší generace je, že se mezi sebou baví česky i bosensky, češtinu prokládají bosenštinou a naopak. Když neví nějaké slovo bosensky, tak použijí češtinu.

„S babičkou a dědou mi trvá dýl, než si vybavím nějaký věci, ale když tam chvíli jsem, tak si to zase připomenu. A právě když se bavím s kamarádama od nás, tak vim, že všichni umí česky, takže když něco nevím, tak použiju češtinu. Ale třeba se sestřenicí, která neumí vůbec česky, tak mám třeba problém se s ní dorozumět občas.“

M. P. Žena, 22 let

Identifikační dimenze integrace

Téma identifikační dimenze je rozdělena na dvě části, první se soustředí na vztahy v rodině, v komunitě a jakým způsobem „zachovávají bosenskou identitu“. Druhá část se zabývá klíčovou otázkou této práce: Na kolik se cítí být imigranti integrováni do české společnosti, jestli se vnímají jako součást české společnosti a jestli vnímají Českou republiku jako domov? Jak se bude vyvíjet budoucnost dotazovaných v ČR a jaký vztah mají teď se svou rodnou zemí?

Rodina/svátky/tradice/

Všichni respondenti uvádějí, že jsou si v rodině velmi blízcí. Podle M. P. dvaadvacetileté studentky studující na vysoké škole, mají v rodině lepší vztahy, než mají české rodiny, jsou k sobě upřímnější a jsou více semknutí a také jsou temperamentnější, tudíž se více hádají. Ale domnívá se, že je to také tím, že zažili válku a museli utéct z rodné země a to je více semklo.

Tradiční svátky neslaví, protože údajně v Bosně je jen jedna tradice a to, že se hodně pije a jí. Na jídle si hodně zakládají ale i když mají pár oblíbených českých jídel (svíčková, rajska, kachna...) doma vaří převážně tradiční balkánskou kuchyni.

„Doma vaří máma bosenský jídlo a já český. Mám českýho kluka a i mě chutná český jídlo, teď sem třeba pekla poprvé kachnu.“

T. B. Žena, 25 let

„Tradice obecně balkánská je, že se moc žere a pije. Tradice je maso a rakije. Tam jsou tradice, každý kraj má jinou, spíš každá ta národnost má jiný, mísí se to tam.“

A. K. Muž, 28 let

Zvláštní otázku dostávala mladší generace, a to: Preferuješ jako partnera Čecha nebo Bosence? Na kterou odpovídali vesměs jednoznačně, že většina měla partnera spíše z České republiky, ale že by si asi více rozuměli s člověkem z Bosny, temperamentem, kulturou i rodiny by to měly jednodušší (ve smyslu dorozumívání se). Nicméně nepreferují ani jedno ani druhé.

„Nepreferuji, pokud by se objevil tak asi nebudu proti, ale přímo nevyhledávám. Zatím jsem měla jen Čechy“

M. M. Žena, 27 let

„Jako asi bych si s tím Bosencem rozuměla víc, že bysme měli stejný zvyky a takhle, takže by to bylo prostě takový... I rodiny by si rozuměli a tak, ale zase se nebráním tomu chodit s Čechem. Když si budu vybírat budoucího partnera, tak mi nezáleží na tom, odkud je.“

M. P. Žena, 22 let

Transformace identity

V důsledku dlouhodobého pobytu v cizí zemi může docházet k transformaci identity. Přistěhovalci se naučí jazyk, najdou si práci, přátele a někteří zde založí i novou rodinu a mohou se začít cítit více doma zde v České republice než ve své původní (rodné) zemi.

Mladší generace dotazovaných přiznává, že se doma cítí spíše tady. Mají zde přátele, chodí zde do školy nebo do práce a někteří dokonce umí češtinu lépe než svůj rodný jazyk. Tím, že jezdí Bosnu, své prarodiče a zbytek rodiny, pravidelně navštěvovat, tak nemají potřebu tam zůstat nebo přemýšlet nad tím, zda se tam někdy vrátí nebo ne.

„(...) ale tady se cejtím jako doma. Ale nejsem vychovaná jako Češka, jsem vychovaná jako Bosenka, ale Česká republika je můj domov.“

T. B. Žena, 25 let

„Asi se už cítím víc jako Češka, ale své kořeny člověk nikdy nezapře, vždycky budu Bosnu milovat, poslouchat její hudbu, vařit její pokrmy... Prostě nikdy v sobě to, kdo jsem, nezahubím, ale mám Česko ráda a z jedné části se cítím jako Češka, ale zároveň v sobě mám i kus Bosenky a to tak vždycky zůstane.“

M. M. Žena, 27 let

„Cítím se tu jako doma. Praha je můj druhý domov nebo první podle toho jak se to bere, ale Čechem se asi nebudu cítit nikdy, když budu mít občanství, budu mít doklad, ale nebudu cítit, že jsem padesáti procentní Čech, krev mám prostě někde jinde.“

A. K. Muž, 29 let

U starší generace není odpověď jednoznačná. Zhruba polovina se zde cítí být doma a druhá polovina ví, že domov je Bosna, i přes to nikdo nebyl schopen jasně odpovědět na otázku, zda se plánují do Bosny někdy vrátit. Odpovědi spíše zněly: nevím, možná a uvidíme. Pro někoho je to obtížnější, že má v české republice azyl a do Bosny se vrátit nemohou.

„Já jsem byla po válce v Bosně, navštívit svoje rodiče a já se chytala za hlavu a říkala jsem si, kdy se vrátíme domů, domů! Prostě do Český republiky. A pak už si člověk říká, že jako ztrácí identitu, je to opravdu tak, tady budeme žít do konce života, ale vždycky tady budeme cizinci, to je třeba rozdíl oproti Americe. Tam jsou samý cizinci, ale tohle je tady nevýhoda. Na druhou stranu se tady člověk fakt cítí doma, i když je cizinec. Ale zase tam pořád je ta nostalgie, nejste odtud. Ještě my máme azyl, takže Bosna nás tam nepustí, my nemůžeme překročit hranice a tím pádem jsem tady doma ještě víc.“

S. B. Žena, 48 let

„Já když jedu do Bosny, tak říkám, že jedu domů a obráceně říkám, že jedu do Čech, ne domů. Ale dcera to má opačně. Hlavně děti tady měli kamarády a nový život a člověk se tady pak začal cejtit hlavně kvůli těm dětem“

V. P. Žena, 49 let

5. Výsledky diskuze a závěr

Tato práce si dávala za hlavní cíl zmapovat problematiku integrace cizinců. Dílčím cílem bylo zjistit: jaké imigranti používají adaptační strategie.

Výsledky této části byly zjišťovány pomocí jednotlivých dimenzí sociální integrace a to se zaměřením na strukturální, interaktivní a identifikační dimenzi. V kulturní dimenzi se zjišťovalo, jak bylo pro imigranty těžké se učit český jazyk a jakým způsobem k tomu docházelo. Bylo zjištěno, že s jazykem velký problém nebyl. Pro starší generaci bylo učení jazyka těžší než pro generaci mladší, ale díky podobnosti slovenštiny a bosenshiny bylo učení jazyka ulehčeno. Pro mladší dotazované to žádný problém nebyl, jelikož všichni prošli českým školním systémem a jazyk tak umějí na výborné úrovni. Učení starších probíhalo v práci anebo za pomoci české doučovatelky.

Ve strukturální dimenzi se autor zabývá problematikou práce, bydlení a školy. Nejhuře imigranti nesli skutečnost, že museli opustit svá zaměstnání v původní zemi a začít od začátku v zemi nové. Nikdo z přistěhovalců nezůstal u své původní práce, která byla v České republice podhodnocená. Byli nuceni vykonávat podřadnou práci, aby měli na živobytí a byli schopni zajistit své potomky. S vyhledáváním práce problém ale neměli, vždy si vypomáhali v rámci „komunity“ a práci získávali přes známé či příbuzné. Mladší generace se školou a případným vyhledáváním práce problémy neměla. Ze začátku se někteří setkali s šikanou, či diskriminací, hlavně v mateřských školách a na prvním stupni školy základní, ale to se rychle urovnalo a dnes s tím problémy nemají. Imigranti uvádějí, že nebyl problém ani s vyhledáváním bydlení. Vzhledem k množství přátel a příbuzných, které měli v České republice už v době příjezdu, bylo o vše postaráno. Bydlení zajišťovali vždy v nájemních bytech, převážně na Řepích, protože tam bydlelo nejvíce známých. Koncentrace imigrantů z Bosny a Hercegoviny v Řepích je čistě náhodná. V současné době bydlí v různých částech Prahy, například na Vinohradech, Novém Městě, ve Vršovicích atd., ale snaží se udržet spíše v centru Prahy.

V interaktivní dimenzi byly zjišťovány hlavně vztahy, které mají imigranti s úřady a veřejnou správou České republiky. Bylo zjištěno, že na úřadech se k nim chovají dobře a necítí rozdíl v chování, že jsou cizinci. Negace se projevily až při tématu cizinecká policie a městská policie. Největší problém, měli všichni dotazovaní, bez ohledu na generaci, s cizineckou policií, kde dochází k urážkám, neochotě pomáhat, arogantnímu

jednání a neznalost jakéhokoli jiného jazyka než češtiny. U městské policie si imigranti stěžovali dokonce na určitý druh šikany a diskriminace ve formě výhrůzek vyhoštění ze země, apod.

V části identifikační dimenze můžeme porovnat, jak imigranti vnímají svojí rodinu, své zvyky a tradice, jaké vztahy mají v rámci komunity a v jaké míře u nich došlo k transformaci identity. Respondenti uváděli, že mají velice dobré rodinné vztahy, z jejich vyprávění bylo cítit, že určitým způsobem jako rodinu berou i větší část komunity, přátelé a známé z Bosny a Hercegoviny, s kterými jsou v pravidelném kontaktu, ale nejvíce citů projevují k nejbližší rodině. Ke zvykům a tradicím se moc nevyjadřovali, protože údajně žádné (kromě jídla a pití) nemají. S komunitou se schází pravidelně, společně chodí na kulturní akce, oslavují jubilea a větší úspěchy jednotlivců.

Práce si jako výzkumnou otázku pokládala zjistit: v jaké míře došlo u imigrantů z Bosny a Hercegoviny k transformaci identity a to prostřednictvím rozhovorů, které byly vedeny s imigranty této národnosti žijícími na území České republiky. Z výsledků tohoto šetření vyplývá, že u starší generace proběhla změna identity v menší míře, než u generace mladší. Pohlaví v tomto výzkumu nehrálo velkou roli, protože k transformaci docházelo ve stejné míře jak u mužů, tak u žen. V otázce domova byly výpovědi sporné, někteří se zde cítí doma více než v Bosně a někteří se zde doma necítí a podle jejich slov ani cítit nebudou. Většina dotazovaných ale uvádí, že se zde mají dobře a že Bosnu budou nadále pravidelně navštěvovat, možná se tam ve stáří přestěhují, ale prozatím chtějí zůstat zde, v České republice. Mladší generace umí český jazyk lépe než svůj rodný a mají v ČR všechny přátelé, vystudované školy a jsou zde zaměstnáni. Českou republiku vidí spíše než Bosnu jako místo pro život a rozvíjení vlastního potenciálu. Kvůli dětem byly přežaty i některé české tradice, jako například Vánoce.

Výsledky tohoto výzkumu dávají odpověď na hlavní výzkumnou otázku a to, že ve větší míře u cizinců z Bosny a Hercegoviny došlo k transformaci identity. Jedná se o mladší generaci, ale i někteří starší vykazují příznaky transformace. Přistěhovalci se cítí být adaptováni, nemají pocit vyčínivání, či nepřijetí majoritou.

Použité zdroje:

Literatura:

HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, Monografie (Masarykova univerzita), sv. č. 12. ISBN 80-210-3674-5.

HLADKÝ, Ladislav a Adin LJUCA. *České vlivy na kulturní a společenský rozvoj Bosny a Hercegoviny*. Výzkumný projekt. RM 02/23/05

ČÍŽKOVÁ, Jindřiška. *Problematika integrace imigrantů ve Španělsku v kontrastu se situací v České republice*. České Budějovice, 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

KADLEČÍKOVÁ, Jana.(ed.) *Integrácia migrantov na lokálnej úrovni*. Bratislava, 2011. Výskumné zistenia a odporúčania. CVEK

KOPULETÁ, V. *PROJEVY RASISMU U DĚTÍ A MLÁDEŽE*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Ema Štěpařová.

MAREŠ, M. et. al. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Vyd. 1. Brno: CDK, 2004, s. 23. ISBN 80-7325-050-0.

NEUVEDEN, autor. *Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice*. Výzkumná práce. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 978-802-4729-596. s. 36

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. Vyd. 1. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6.

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. Vyd.. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.

ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 18-19. ISBN 80-7178-648-9.

ŠTAFLOVÁ, K. *Sociální integrace barmských azylantů v České republice s akcentem na integraci na pracovní trh*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Vedoucí práce: Ing. Miroslava Rákoczyová, Ph.D

TEJCHMAN, M., PELIKÁN, J. *Dějiny Jugoslávie, 1918-1991*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-706-6939-X.

VESELÝ, P. *Problémy sociálně marginalizovaných skupin: pohledem zastupitelstva města Mostu*. Pardubice, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Mgr. Michal Trousil

UHEREK, Z. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců: Imigranti z Bosny a Hercegoviny*. Praha, 2002. Výzkumná práce. Etnologický ústav AV ČR.

Internetové zdroje:

BOSSWICK, W., HECKMANN, F. 2006. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2006. Dostupné z: <<http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf>>

Český statistický úřad. Počet cizinců v ČR: T01 Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství. In: *Český statistický úřad* [online]. 30. 9. 2008 [cit. 2012-01-03]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1D002EC400/\\$File/c01t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/1D002EC400/$File/c01t01.pdf)

DIAMANT, J. *Psychické následky emigrace* [online]. [cit. 2011-09-16]. Dostupné z: http://www.zahranicnicesi.com/docs/diamant_psychologie_exilu.pdf. Příspěvek. Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů.

FRANC, Aleš. Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2010-11-24 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K->

HANUS, L. "Nové diaspory": diaspora jako transnacionální moment. In: *AntropoWeb* [online]. 2-3/2009 [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni>

HECZKO, S. Přínosy a rizika mezinárodní migrace. In: *Politikon: deník nejen o politice* [online]. 29.2.2009 [cit. 2011-03-

09]. Dostupné z: http://www.politikon.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=4085

ICM NIDM Praha. Xenofobie a rasismus - charakteristika: Základní charakteristika - vymezení pojmů. In: *NICM: národní informační centrum pro mládež* [online]. 2009-01-06- [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/xenofobie-a-rasismus-charakteristika>

ICM NIDM Praha. Xenofobie a rasismus: Kategorie: Události. In: *Evropa 2045* [online]. [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=154>

JOHN, Radek. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití: Usnesení vlády České republiky. In: *Cizinci v České republice: Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců* [online]. V Praze, 27.01.2011, 09.02.2011 [cit. 2012-01-23]. Dostupné z: Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/741/Usneseni_vlady_09022011.pdf

KOHOUTEK, R. Pojem marginalizace. In: KUČERA, Radek. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/marginalizace>

KUČERA, R. Adaptace: *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-02-07]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/adaptace>

KUČERA, R. Asimilace: *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-01-16]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/asimilace>

KUČERA, R. Integrace: *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-02-07]. ČSN ISO 690-2 (01 0197). Dostupné z: http://slovník-cizich.slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&typ_hledani=prefix&cizi_slovo=integrace

MARLIN, O. *Psychologie emigrace* [online]. [cit. 2011-09-03]. Dostupné z: http://www.zahranicnicesi.com/docs/marlinova_psychologie.pdf

Národnostní menšiny. SEDUKON, o. p. s. *Multikultura zlíň* [online]. 9. 01.2012 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/1.php?id=2>

NEJEDLO, Vít. Xenofobie a rasismus: Kategorie: Události. In: *Evropa 2045* [online]. [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=154>.

NEUVEDEN, autor. Lidská práva: Nástroje na ochranu lidských práv - Další úmluvy. In: *Infromační centrum OSN v Praze: United Nations Information Centre Prague* [online]. neuveveno [cit. 2011-05-01]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>

NEUVEDEN, autor. Rasismus, xenofobie. In: *Ostrov radosti: středisko volného času* [online]. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.ostrovzl.cz/prevence/rasismus-xenofobie/>

NEUVEDEN, autor. Rasová diskriminace. In: *Vysvětlení pojmů extremismus, xenofobie...* [online]. 2008 [cit. 2011-10-12]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/1_pojmy.pdf

NEUVEDEN, autor. Socialistická federativní republika Jugoslávie. In: *Slované: Jugoslávie* [online]. 2009-05-07 [cit. 2011-12-09]. Dostupné z: <http://slovane.ic.cz/slovane/jugoslavie/jugoslavie.htm>

NEUVEDEN, autor. Problémy imigrace. In: *Imigrace* [online]. Neuveveno [cit. 2011-09-06]. Dostupné z: <http://www.imigrace.cz/problemy-imigrace>

PROJEKT VARIANTY, Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s. Etnocentrismus, xenofobie a modely soužití odlišných skupin: Infomace pro učitele. In: *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: pedagogická fakulta* [online]. 2002 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnatemata/09.pdf>

ZEMAN, M. Usnesení vlády České republiky: o Zásadách koncepce integrace cizinců na území České republiky a o přípravě a realizaci této koncepce. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 07.07.1999 [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/usneseni/uv689_99.pdf

Přílohy

Příloha č. 1: Tabulka č. 1 Dimenze integrační politiky⁸¹

Dimenze sociální integrace	dimenze integrační politiky	nástroje / opatření
zařazení „placement“	strukturální	<ul style="list-style-type: none"> • podpora etnického podnikání • podpora vzdělávání dětí a mládeže • podpora vzdělávání dospělých • bytová politika • podpora občanské a politické participace • podpora přijatelných pracovních podmínek
akulturace	kulturní	<ul style="list-style-type: none"> • jazykové kurzy • „Integrační kurzy“ • podpora kultury přistěhovalců • vyjednávání pro náboženskou praxi • podpora sportovních aktivit
interakce	interaktivní	<ul style="list-style-type: none"> • vzdělávací politika • bytová politika • podpora mezietnického a mezináboženského dialogu • vytvoření institucí pro mediaci a řešení konfliktů • zajištění rovného přístupu ke sportovním a kulturním akcím
identifikace	identifikační	<ul style="list-style-type: none"> • multikulturní politika • politika uznání organizací přistěhovalců • podpora kultury naturalizace včetně ceremonií udělování občanství apod.

1. ⁸¹ RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I.* Vyd. 1. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-006-6. s. 11

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s paní V. P.

Žena ve věku 49 let, která přijela do České republiky se svým manželem a dvěma dětmi, čtyřletou dívkou a osmiletým chlapcem. Dnes vlastní firmu, která do české republiky dováží značkové kabelky z Itálie a vlastní malý krám v centru Prahy, kde je prodává.

Každý večer jsme se scházeli s kamarády a vymýšleli co budeme dělat a jak přežít, ale člověk byl rád, že není tam, ale musíš denně přemýšlet o těch rodičích, co jsou tam a zprávy v televizi říkají, že v Bosně denně padesát mrtvých a ty furt čekáš jestli nezavolaj, že někdo z našich.

Češi byli vázaní na Jugoslávii, to byl jediný stát, kam mohli, to byl sen. Kdo byl v Jugoslávii, tak to bylo jak v Americe. Pamatuju si, když se strejda seznámil s dvouma holkama, ony byly z Brna a on je přivedl k nám na tu vesnici a babička přinesla ze zahrady meloun a ony zíraly, v životě neviděly meloun takhle ze zahrady! A pak tam bylo zemětřesení v Banja Luce, ony tam poslaly jídlo, konzervy, deky, balíky a vím, že tady jak jsme přijeli, tak se nás každej ptal, „ proč jste to udělali? Proč jste začali válčit, vy jste se tak měli!“ To je pravda, my jsme mohli jezdit všude, vezmeš si pas, máš peníze, můžeš do Ameriky, všude! Lidi pracovali v Německu, v Itálii, v Rakousku a vy jste tenkrát nemohli nikam a nestačilo nám to, měli jsme se příliš dobře, já si občas myslím, že to byl sen ten život, a pak jsme se vlastně probudili a začal horor, válka. Přijeli jsme sem a já mám do dneška pocit, že nežiju, že na něco čekám, že se ten život vrátí a on se nevrátí. Uběhlo už dvacet let a nic!

Je to strašně bolestivý téma.

Jaké máte vzpomínky, když se schylovalo k válce?

Ze začátku jsme mysleli...nejdřív válka začala v Chorvatsku, tak dvě stě kilometrů od nás, ale my jsme mysleli, že to k nám nepříjde, já sem byla ten blbec, co si myslel, že nikdo z těch sousedů nevezme zbraň a nezačne střílet, zabíjet z ničeho nic, tam nebyl důvod, vlastně nás nikdo nenapadl, tam byl problém, že celý život jsme mluvili o tom co by bylo kdyby nás někdo napadl, Rusové nebo někdo, že se budeme bránit, ale najednou se stalo, že nikdo nás nenapadl, ale začala válka, v podstatě se začali zabíjet mezi sebou, to sem vůbec nemohla pochopit a nechtěla jsem to přijmout, sem se dívala na televizi

a myslela jsem, že promítají film, odmítala jsem ten fakt, že tam začíná válka. I když každý večer na zprávách ukazovali město v Chorvatsku dvě stě padesát kilometrů od nás a za půl roku byli u nás. A v tom Sarajevu, jsme si mysleli, že nikdy nezačne válka, že není možný začít se tam zabíjet, tam v jednom domě byli propojený manželství namíchané, to prostě nešlo rozebrat, kdo je kdo, v jednom baráku bydleli všichni, muslimy, Srby, Chorvati v manželství Srb s Chorvatkou, dcera provdaná za muslima, takže tam se nemůže vůbec. Naše rodina je namíchaná hodně, my jsme: moje sestra má manžela Chorvata, můj manžel pochází: otec Srb, matka Chorvatka, sestra je provdaná za muslima, takže co jsme my? Nám nezbylo nic jiného než vlastně utéct. Mě to nezajímalo vůbec, kdo tam vyhraje, když už začla válka, tak utéct.

Takže jste hned věděla, že utečete?

Pro mě tam nikdo neměl pravdu a bylo mi jedno nějaký... prostě umřít pro nějaký patriotismus. To mě vůbec nezajímalo. Mě šlo hlavně o to, abych od tamtud odvezla děti. Dcera měla dva roky a syn měl osm.

Proč jste si vybrali právě Českou republiku?

My jsme celou dobu mysleli, že to přestane tam. A pak po roce, když ta válka tam začínala víc a víc, my jsme jeli do Srbska ale tam to bylo hrozný, tam nás všichni nenáviděli, v autobuse, když promluvíš, tak oni tam poznají ten přízvuk, to je jako moraváka třeba, když vidíš v Praze, taky poznáš. A oni nám tam začli nadávat, že kvůli nám tam jejich lidé bojujů, jejich chlapi bojujů pro nás, ale to nebyla pravda, já jsem nemohla mlčet, tak jsem začala, že to není pravda, že oni tam přišli, že nám nemuseli pomáhat, my jsme se měli dobře, no prostě tam a pak začali chytat chlapi na ulici, jakmile si ukázal občanku a zjistili, že si z Bosny, tak tě naložili do autobusu a odvezli tě na frontu, takže manžel mohl skočit, když šel z práce v autobusu, tam jde revizor a policie a ukážeš občanku a když viděj, že si se narodil v Sarajevu, tak tě vytáhnou a dají do jinýho a do Bosny na frontu posílají, takže jsme pak utekli ze Srbska a tady jsme měli ty známí, takže jsme se s nima spojily a rozhodli jsme se, že pojedem sem, už jsme nemohli ani do Německa, protože všude byly zavřené hranice, vy jste byly poslední stát kam jsme mohli utíkat, pro mě bylo důležité aby tě tam nezabili.

Jsme ze začátku přišli s nadějí že jsme se zachránili. Ale kdyby člověk věděl, že sem jede prodávat na stánku, že bude v mínus dvaceti stát venku a prodávat, to sem si nepředstavovala. V Bosně jsem pracovala v kanceláři, kde se vyráběli počítače, tenkrát,

účetnictví jsem dělala a měli jsme normální život, auto, byt, víkendy, moře a najednou tady přijdeš a stojíš vedle nějakýho Číňana nebo Vietnamce, já sem nepoznala rozdíl, já vůbec nevěděla odkud se tady berů, já jsem v životě neviděla tolik Vietnamců, protože u nás nebyli, to byl pro mě takový šok, jsem si furt říkala co tady dělaj? A odkud! Pak mi vysvětloval, my jsme měli stánek na Kulaťáku, tak sem potkala jednoho inženýra a měl manželku Vietnamku a on mi to všechno vysvětloval, jak to tady funguje, mě nic nebylo jasný ty Vietnamci a tržnice, u nás tohle nebylo, že lidi kupujou oblečení na tržnici, to jsem taky nechápala. Že manžel ti dojede do Turecka pro nějaký hadry a ty to tady prodáváš a vyděláváš za to peníze. Teď když se podíváš, tak je to neuvěřitelný, že z toho se žilo. A pak jsem dělala ještě uklízečku, když se dělala poliklinika, nejdřív jsem na výstavbě dělala vrátnou, tam byli Ukrajinci, Bulhaři, Jugoslávci, Bosna, Srbsko, to teda bylo strašný, byla to sranda, ale zas tam na stavbě Muslim, Srb, Bulhar, Ukrajinec, Čech, prostě namíchaný, a já sem tam zapisovala, kdo chodí v čas do práce nebo nechodí, no mě to bylo jedno, majitel byl nějaký Čech co žil v Americe, nějaký investor, měli peníze a ředitel toho byl inženýr, to byl strašně odporný člověk, nenáviděl nás tam všechny, to bylo vidět, když tam přijel a viděl nás tam, ty Jugoslávce a tak a on takový v kravatě, myslel si, že jsme všichni póvl, já jsem ho nesnášela na něm bylo vidět, jak si myslí, že nikdo z nás, tam byli inženýři, profesoři ale on měl titul a myslel si, že je jediný a že je tam živitel. No tak jsem byla na tý vrátnici a pak potřebovali úklid, tak jsem vzala práci, že budu uklízet, ta poliklinika už byla hotová, tak jsem sama to tam uklízela, abych se nezbláznila, tak jsem si zpívala. A stalo se mi, že sem tam utírala ty čtyři patra a dole v přízemí bylo na rehabilitace, tam byly různý bazény a já to musela všechny ty kachličky umejt, ale jako to nebyl problém, prostě vezmeš hadr a meješ. A najednou tam nějaký plán, zřejmě mě tam sledoval a přišel a říká: „Já se omlouvá, můžu se na něco zeptat?“ tak říkám prosim, sem už docela mluvila česky a on: „já se jmenuju...bydlím na praze čtyři, mám byt tři plus jedna, já se chci zeptat, nechcete se za mě provdat?“ tak říkám, jo, ale mám manžela a dvě děti, jestli můžeme všichni. Tak chudák zčervenal a odešel. Mě tam sledoval a říkal si, ježíš to je žena pro život, uklízí a zpívá! (smích)

Ale nicméně jsem tam pracovala a tenkrát jsem tam vydělala dvacet dva tisíc a ten pan inženýr mi ty peníze nechtěl dát, že furt nemá a zítra a pozítří. Tak jsem pak šla za tou jeho sekretářkou a jedna tam pila alkohol a skrývala to, pak si tam hrála na pani a další mi přinesla nějaký hadry, jako aby mi pomohla, tak jí říkám, že nepotřebuju hadry, nejsem

takový chudák, děkuji, tak pak ať si vezmu salám z ledničky, tak jí říkám, že nemám hlad, že potřebuju peníze, který jsem si vydělala. A ona mi začla tvrdit, že pan inženýr chce, aby mě zaměstnala jako uklízečku, tak jsem začla předstírat, že tam půjdu pracovat, šla sem na úřad práce, sehnala jsem si povolení, všechno aby mě přihlásil, sem tam přišla a mluvila jsem s tou sekretářkou, on měl otevřený dveře a říkám jí „ale kdy já dostanu ty peníze co mi dluží pan xxx“ a řekla jsem to schválně nahlas, aby mě slyšel a on tam vlítnul a komu že dluží, tak jsem mu říkala, že mě a kdy že mi to dá a on se akorát ptal na ty papíry jestli mám vyřízený, tak mu říkám, že všechno mám u sebe, tak byl úplně rudej a otevřel šuplík a ptal se kolik, že mi dluží, no dvacet dva tisíc říkám a on tam hrábnul do šuplíku, dal mi ty peníze a říkám „děkuji, já odcházím! Pro vás já bych v životě nepracovala, já sem taky ekonom a nebudu pro vás uklízet za pět tisíc měsíčně.“ Ten myslim, že tam dostal infarkt. No a pak jsem začla pracovat pro nějakýho Jugoslávce, jako prodavačka. Který mi normálně podstrčil, že jsem ukradla sukni a chtěl po mě sedm set padesát korun za tu sukni, ale já jsem věděla, protože byla zima, tak byl sníh a před tím krámem byly stopy, ale nebyl vykradenej ten obchod, tak jsem říkala, že já jsem nic neukradla a že včera večer tam ta sukne byla, že tam přede mnou někdo byl. A on že ne ne, že to mám zaplatit nebo, že mi to strhne z platu, tak říkám dobře, strhni mi ty peníze a já tady končím, já jsem nic neukradla! Tak když viděl, že je to vážný a ještě přišel manžel a řek mu, že mu dá pár facek, tak pak se začal omlouvat a že mi dá větší plat, abych tam zůstala, já jsem si jenom vzala svoje prachy, hodila jsem mu tam ty peníze za sukni a odešla jsem. A pak jsem začla pracovat na té tržnici a poznali jsme člověka z Lublani a začli jsme s ním dělat galanterii a on mě pak vzal do společnosti jako společníka.

No a předtím, dva roky po té stavbě, jsem měla problém s nervama, protože byly doby, kdy jsme neměli navíc ani padesát korun. Syn musel do školy, dcera do školky a neměli jsme ani na nový boty a já jsem se pomalu zhroutila, protože jsem nesnesla pocit, že my nemáme! V životě jsme nezažili bídu a najednou jsi v takový situaci, že pomalu bezdomovec, ještě jestli nebudeš mít na nájem, tak skončíš na ulici a to bylo nejhorší. Jednu noc jsem si dokonce prožila v RIAPSU a dávali mi tam nějaký injekce, ale ráno jsem se vzbudila a říkala jsem si, že se prostě nemůžu položit, že musim. Chodila jsem denně na terapie, ale pracovala jsem, hlavně kvůli dětem a na té terapii jsem poznala, teď můžu říct, že svojí nejlepší kamarádku a ona mi měla možná nějaký dva, tři

měsíce jako pacientku a pak mi volala, že už nemůže mě mít jako pacienta, že mě začala mít ráda a psycholog, když začne cítit něco k pacientovi, tak prostě nemůže být jeho psycholog, My už se známe asi sedmnáct let, začli jsme být kamarádkami.

A potom jsem začala pracovat v Itálii, s kabelkami a s tím společníkem a on se pak rozhodl, že se vrátí zpátky do Lublaně, tak jsem mu to splácela, nějaký čtyři roky, veškerý zásoby co tady nechal. No pak jsme začli vozit ty drahé kabelky a to bylo riziko, kabelka ve velkoobchodu stála dva tisíce, to bylo hodně, tenkrát jsme to dávali do Domů módy a ta pani, ona byla nákupčí to tam zkusila dát do komise a ono se to nějak chytlo, protože to bylo nový a tady měli všichni ty čínské, ta pravá italská kabelka je drahá, ale je kvalitní. A lidi měli peníze, i dneska maj, jenom...

Já celou dobu co tady žiju, se tady necítím doma. Problém byl třeba ty papíry, musela jsem si udělat živnost a abych měla živnost tak pobyt a Česká republika dávala takový uprchlický průkazy, ale my když jsme přijeli, tak jsme měli pas z Jugoslávie a když tam začla válka, tak Bosna už začínala vydávat svoje nějaké pasy ale stály dvě stě marek a pro nás čtyři to bylo osm set marek a tenkrát myslim, že marka byla osmnáct, takže strašně moc peněz, my jsme si nemohli to tenkrát koupit a nemůžeš dostat ten pas pokud nemá peníze a začli vydávat trvalé pobyty, to myslim Havel, že lidem z Bosny a Hercegoviny se udělí trvalej pobyt a dělalo se to tak, že výbor ti pomůže napsat žádost, že ten nárok si neměl, ale dělaly se vyjímky, že nám se to povolovalo, no tak pošleš žádost, každý dostane zamítnuto, ale 90% lidí co napíše odvolání dostane to odvolání, ale já sem tam přišla a měla jsem potvrzení od Riapsu, od psychologů a psychiatrů a ta pani co tam byla, když viděla, že mám jugoslávský pas, tak semnou nechtěla ani mluvit, Srbové tady neměli nárok na život, jenom z Bosny, já jsem řikala, že nemůžu na to, že moji rodiče jsou Srbi, ale já jsem z Bosny a jí to bylo jedno, že musim mít bosenskej pas, že s tím jugoslávským nám tady nikdo nic nedá, já jsem tam brečela a říkám jí, že to snad nemyslí vážně, že nemám peníze, že nemám dvě stě marek, my sotva přežíváme, že se léčim, ale jí to v podstatě bylo jedno, tak ta kamarádka Petra a její manžel, oba psychologové, psali dopisy tomu výboru, aby mi pomohli, aby napsali tu žádost, tak jí pak napsali, my jsme se odvolali a dostala jsem ten trvalý pobyt já a přeze mě manžel a pak děti. Ale dostala jsem to taky i díky tomu, že jsem byla společník firmy. Ale pak bylo jednodušší, že jsme mohli mí zdravotní pojištění.

Já když jedu do Bosny, tak říkám, že jedu domů a obráceně říkám, že jedu do Čech, ne domů. Ale dcera to má opačně. Hlavně děti tady měli kamarády a nový život a člověk se tady pak začal cejtít hlavně kvůli těm dětem

Jazyk

Jazyk jsem se učila na stánku, gramatiku neumím, na to jsem neměla čas, syn nevim, jak to zvládnul, ale ve finále byl nejlepší z češtiny ve třídě. Já dodneška neumím úplně, ale rozumím. Ale ze začátku jsem nerozuměla nic, ale zapínala jsem televizi a dívali jsme se na zprávy Slováků a tomu jsme rozuměli a teď mi ta slovenština tahá uši, nemůžu jí poslouchat. No byla sranda s tím jazykem, protože máme některá slova, která jsou podobná, ale znamenají něco jiného, například slovo úžasné. U nás, když je něco úžasného, je to hrozný, strašný. Tak já třeba prodávám a paní mi říká „ta kabelka je úžasná!“ a já povídám co je na tom úžasného, dyť je krásná! Málem sem jí dala facku. (smích) U nás je slovo úžasný jako pro vás hrůza, u nás se říká - bylo to úžasný a myslíme - bylo to hrozný!

Ale měla jsem strašně nepříjemný zážitek s policií a paní na reklamaci, co si budu pamatovat do konce života. Protože se stalo, že jsme měli krám a tam jsem prodávala svetry a paní si kupovala v listopadu svetr za osm set padesát korun a v březnu paní přišla, že se jí ten svetr nějak rozsypal, tak jí říkám dobře, já vám dám nový svetr a ona mi povídá, že už svetr nechce, že je březen a že už bude jaro, že chce peníze, tak jí říkám, že jí peníze nedám, že jí můžu jenom vyměnit zboží a ona že půjde pro policajty, tak jsem se smála, co policajti mají společného s reklamacemi, že to oni nevyřizují a byla tam s náma manželka společníka a ta paní přišla s policajtama, abych jim dala občanský průkaz a okamžitě vrátila paní peníze, tak říkám že nejsem povinná jí vrátit peníze, že znám zákon a že si může vzít svetr, a on na mě začal řvat, že jí mám vrátit peníze nebo ať se začnu balit, tak sem nevěděla jak to myslí a on, že to myslí, tak že sem tady cizinec a můžu rychle vypadnout s dětma i rodinou, tak sem začala brečet hodila sem peníze na paní a normálně sem jí proklínala, říkala sem policajtům, že to nechápu a policajti, že nemám co chápat a odešli, sem tam brečela, volala jsem manželovi aby přijel. Tak jsem mu říkala co se stalo a manžel šel na stanici, ta byla hned naproti a stěžoval si, že strážníci mi nařídili, abych vrátila peníze a ten šéf, že to by jeho strážníci nikdy neudělali, tak jim

manžel řekl, že máme svědky, no a prej tam pani přiběhla a řekla, že sem jí dala facku, že sem jí vyhrožovala a že tam za hodinu přijdou strážníci na výslech, tak tam přišli tři a vyšetřovali to, sem jím všechno řekla, jak to bylo, že mi vyhrožovali, že mě nechaj vyhostit a ten jeden policajt tam furt mlčel, tak sem mu říkala, že vim, že nebude svědčit proti kolegovi, ale proč mlčí, co je to za člověka, že furt mlčí, když mi tam vyhrožoval, tak tenhle taky mlčel, co sem mu udělala a on byl úplně rudej a ten co mě tam vyslychal, říkal, paní asi máte pravdu, kolegové asi překročili svojí pravomoc, ale berte na vědomí, že to sou naši kolegové a že vy jste tady cizinka a my vám můžeme zničit život. Tak bych vám radil, abyste na to zapoměla, ale dělejte si co chcete a odešli. No a za dva dny, my jsme měli auto z Bosny, takže s bosenskýma značkama a manžel se známým na Vypichu jel a na světle je zastavil obrněnej vůz, osm policajtů, vyběhli, všechno z auta, to bylo jako ve filmu, je tam prohledávali, pak je odvezli na stanici, tam je čtyři hodiny drželi, nevěděli co s nima a pak manžel slyšel, jak říká ten jeden policajt: „hele nic na ty chlapy nemáme, já už je musim pustit“ a druhej: „Aha, tak já jim napíšu ojetý pneumatiky.“, tak zaplatili dvě stě korun pokuty a šli.

Tak to byla asi ukázka, jak by nám mohli zničit život, ta policejní stanice byla naproti tomu krámu, takže oni tam to auto viděli parkovat a já věřím tomu, že to bylo kvůli tý reklamaci. A lidi, dostkrát sem slyšela: vraťte se, odkud jste přišli, ale to není jen tady, ale člověka to bolí a nezvykneš si na to a tím pádem dostaneš vztek a začneš říkat ty Češi! A pod! Ale přitom mám kamarádky Češky a tak.

